

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII^{то} обикновено Народно събрание.

Четвърта редовна сесия

62 заседание, петък, 15 мартъ 1918 година

(Открито отъ прѣдседателя д-ръ Д. К. Вачовъ въ 4 ч. слѣдъ пладне)

Прѣдседателъ: (Звъни) Отъ 244 народни прѣдставители, разписали сж се въ списъка 196; отсъствуватъ 48. Има достатъчно число, за да могатъ да се взематъ законни решения.

(По списъка отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Михаилъ Аврамовъ, Никола Атанасовъ, Милко Бечевъ, Христо Божички, Константинъ Бозвелиевъ, Стоялъ Бошковъ, Панко Вангеловъ, Костадинъ Василевъ, Йонко Веселиновъ, Георги Генковъ, Атанасъ Германски, д-ръ Димитъръ Димитровъ, Димитъръ Драгиевъ, Никола Здравковъ, Станю Златевъ, Дончо Златковъ, Шакиръ Зюмриевъ, х. Юсуфъ Ибраимовъ, Сотиръ Календеровъ, Василъ Карапанджовъ, Илия Каратаневъ, Илия Кирковъ, Иванъ Колевъ, Лазаръ Лазаровъ, Тодоръ Лукановъ, Хафузъ Сали Мехмедовъ, Тодоръ Митевъ, Начо Начевъ, Александъръ Недевъ, Велю Недѣлковъ, Димитъръ Недѣлковъ, Мано Облаковъ, Методий Петровъ, Венедиктъ Поповъ, Димитъръ Поповъ, Стефанъ Поповъ, Христо Радойковъ, Гурко Серафимовъ, Илия Стоевъ, Михаилъ Такевъ, Якимъ Ушевъ, д-ръ Йосифъ Фаденхехтъ, Исмаилъ Хакъ бей, Хашимъ бей, Хино Христовъ, Стоянь Чешмеджиевъ, Стоянь Шиваровъ и х. Махмудъ С. бей Шукриевъ)

Постѣпили сж:

Отъ Министерството на търговията, промишлеността и труда законопроектъ за признаване право на индустриална концесия: 1) на Панайотъ Ангеловъ за хартия; 2) на Ставри Наумовъ за циментъ; 3) на Минчо Кривошияковъ; 4) на Хр. Станишевъ; 5) на Димитъръ Бойновъ за захаръ; 6) на Василъ Н. Кожухаровъ и пр., въ царството.

Отъ Министерството на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве — законопроектъ за допълнение чл. 88 отъ закона за градскитѣ общини и чл. 67 отъ закона за селскитѣ общини.

Отъ сжщото министерство, прѣдложение за назначение на общинска служба чуждитѣ подданици: Йосифъ Нѣмецъ и Ернестъ Слабке.

Отъ Министерството на войната — прѣдложение за одобрение сключението отъ 36-а допълняюща дружина договоръ съ Мария Йорданъ Йонова, отъ гр. Орѣхово, за наемане за три години 50 декара земя, за зеленчукова градина на 36 пѣхотенъ козлодуйски полкъ.

Отъ Министерството на финанситѣ — прѣдложение за одобрение постановлението на Министерския съвѣтъ, отъ 22 май 1917 г., протоколъ № 72, досежно спирането течението на давностнитѣ срокове по издадени и утвърдени вече отъ Министерството на финанситѣ митнишки постановления.

Отъ сжщото министерство — за освобождаване отъ мито и други бѣрии и такси и отъ митнически формалности прѣдметитѣ, материалитѣ и добитѣкътъ, пропуснатъ въ и отъ страната, съгласно разпоредбитѣ на Министерството на финанситѣ и постановленията на Министерския съвѣтъ.

Постѣпило е едно питане отъ народнитѣ прѣдставители г. Александъръ Ботевъ и г. Ангелъ Кундалевъ къмъ г. министъръ-прѣдседателя относително налагане глоби на земледѣлцитѣ за незасѣване захарно цвѣкло.

Има постѣпили нѣколко заявления за отпускъ.

Врачанскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Никола Ненчовъ съ заявление съобщава, че понеже е станалъ безпрѣдметенъ въ Народното събрание (Смѣхъ), моли да му се разрѣши отпускъ прѣзъ цѣлия периодъ на XVII-то обикновено Народно събрание, до края на мандата му. Които сж съгласни съ туй негово искане, да си вдигнатъ ржката. Никой не вдига, значи, не се приема.

Плѣвненскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Никола Кръстановъ иска да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ, начинаей отъ 13 т. м. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Врачанскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Иванъ Велчевъ моли да му се разрѣши 9-дневенъ отпускъ, начинаей отъ 13 т. м. Които сж съгласни съ искането му, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Съ телеграма гюмюрджинскиятъ народенъ прѣдставителъ Хафузъ Сали Мехмедовъ съобщава, че прѣзъ дадения му 13-дневенъ отпускъ съпругата му се поминала, едното му дѣте било болно, та моли отпускътъ да му се продължи още седемъ дена. Които сж съгласни съ искането му, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Старозагорскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Константинъ Бозвелиевъ съ заявление съобщава, че прѣзъ едномѣсечния отпускъ, който му билъ даденъ по болестъ, не е могълъ да оздравѣе. Моли да му се продължи този отпускъ съ още 20 дена. Прилага и медицинско свидѣтелство. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Старозагорскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Димитъръ Драгиевъ моли да му се разрѣши 2-дневенъ отпускъ за 15 и 16. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Видинскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Тома Вълчевъ, по важни домашни причини, моли да му се разрѣши 5-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 18 т. м. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Бургазкиятъ народенъ прѣдставителъ г. Димитъръ Недѣлковъ моли да му се разрѣши 2-дневенъ отпускъ, за 15 и 16, по важни домашни причини. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Пристъпваме към дневния редъ.

Министър-генералъ К. Найденовъ: Искамъ да отговоря на нѣкои питання.

Прѣдседателъ: На кои питання?

Министър-генералъ К. Найденовъ: На питането на народния прѣдставителъ г. Александъръ Ботевъ за дневнитѣ пари на желѣзничаритѣ войници.

Обаждаатъ се: Отсъствува.

Министър-генералъ К. Найденовъ: Тогазъ на питането на г. Омарчевски за в. „Земледѣлско знаме“

Прѣдседателъ: Има думата г. Стоянъ Омарчевски, за да развие питането си.

С. Омарчевски: Г. г. народни прѣдставители! Отправилъ съмъ едно питане къмъ г. министра на войната и г. министър-прѣдседателя, за ония прѣчки, които се правятъ на нашия вѣстникъ „Земледѣлско знаме“. Питането има слѣдното съдържание: (Чете) „На основание на кой законъ и право се забранява получаването на в. „Земледѣлско знаме“, органъ на Българския земеделски съюзъ, отъ много войскови началници. (Напр., командирътъ на 8 рота отъ 82 пѣхотенъ полкъ и командирътъ на I дружина отъ 70 пѣхотенъ полкъ, IV дивизия)?

Какво е сторено или мисли да се стори съ ония войскови началници, които сж си присвоили право да забраняватъ получаването на вѣстници, което никой законъ не имъ дава?

Съ какво г. министърътъ оправдава систематичнитѣ прѣчки, които се правятъ на този вѣстникъ, отъ страна на много органи на властта, и на една цензура, непозволена отъ никой законъ въ тази страна?

По кои причини в. „Земледѣлско знаме“ е подложенъ на единъ изключителенъ цензуренъ режимъ, на какъвто режимъ не е подложенъ никой вѣстникъ въ България?

Не смѣта ли г. министър-прѣдседателъ, че е вѣрно за страната сѣществуването на една цензура, непозволена отъ никой законъ, и че съ нейното поддържане и сѣществуване се поематъ тежки отговорности и се върши единъ нечуванъ и съ нищо неоправданъ скандалъ?

Г. г. народни прѣдставители! Всѣки день въ редакцията на нашия вѣстникъ се получаватъ писма отъ войници, съ които ни донасятъ вѣсти, че нашиятъ вѣстникъ систематически се спиралъ отъ много войскови началници. Азъ никой пътъ не мога да допусна, че единъ войсковы началникъ, че единъ командиръ на рота, дружина или полкъ може да си позволи такива права, каквито никой законъ не му дава. Слѣдователно, изглежда по всичко, че тая разпоредба изхожда отъ централната властъ, респективно отъ военния министъръ или министър-прѣдседателя.

Другата точка отъ моето питане се състои въ слѣдното. Защо на нашия вѣстникъ, който се носи най-наврѣме въ цензурата въ София, се правятъ систематически прѣчки отъ г. г. цензоритѣ, защо за нашия вѣстникъ сѣществува единъ изключителенъ режимъ, какъвто не сѣществува за никой партиенъ или непартиенъ вѣстникъ, който излиза въ София? Тѣй, напр., нашиятъ вѣстникъ се носи въ опрѣдѣлени дни и опрѣдѣлени часове да бѣде цензуриранъ. На тѣзи условия ние се подчиняваме, но въ края на краищата какво става? Нашиятъ вѣстникъ, който е билъ цензуриранъ за 2-3 часа, се бави по 2-3 дена и въ края на краищата, когато на г. г. цензоритѣ не имъ се хареса нѣщо или видатъ, че нѣкой фактъ не трѣбва да се пусне, ще носятъ вѣстника на по-високъ началникъ или ще се събератъ на нѣкаква конференция двама-трима души, ще разискватъ по този начинъ го бавятъ. Отъ това теглимъ ние, всѣки день губи печатницата и се спира правилното издаване на вѣстника. Нѣма да говоря, че се правятъ прѣчки на този вѣстникъ и при експедирането му въ пощата. Всички вѣстници, които получаватъ войскитѣ на фронта, отиватъ съ военнитѣ пощи. Нашиятъ вѣстникъ най-редовно го експедираме отъ редакцията, обаче той отива до своитѣ адресанти въ единъ промежутъкъ отъ 10-15 дена, когато на най-далечния фронтъ едно писмо отива максимумъ за 5-6 дена. Питамъ: защо се правятъ съзнателни прѣчки на този вѣстникъ да не отиде до адресантитѣ въ 4-5 дена, а въ 15-20, на често пъти се изгубва? Послѣ, слѣдъ като правителството е извършило още отъ начало едно флагрантно нарушение на конституцията, която не допуска сѣществуването на никаква цензура, какъ при туй натежало положение, при туй до гуша дошло търпѣние на българския народъ, на войницитѣ по фронта, позволява още сѣществу-

ване на цензурата? Кому изнася тая цензура и тая цензура служи ли днесъ на върховнитѣ интереси на страната, служи ли тя да се запази да не се пише въ вѣстницитѣ за движението или разположението на войскитѣ на фронта? Кому служи? Ние съобщаваме най-невинни факти въ нашия вѣстникъ, факти, които сж печатани въ всички почти партийни вѣстници, и, въпрѣки това, въ нашия вѣстникъ не се позволява да се печататъ. Не се позволява да се обѣли зѣбъ за това, което се говори въ Камарата; на другитѣ вѣстници се позволява да съобщаватъ, че еди-кой си говорилъ въ Събранието, а на насъ не се позволява и това. Ако веднажъ правителството е загазило и ако е поставило вънъ отъ рамкитѣ поддържането на единъ вѣстникъ, какъвто е „Земледѣлско знаме“, ясно се вижда, че това е едно прѣдизвикателство. Защото ние по никой начинъ не можемъ да си обяснимъ този режимъ, на който е подложенъ „Земледѣлско знаме“. Азъ нееднократно съмъ обръщалъ внимание както на г. г. цензоритѣ, тѣй и на г. министър-прѣдседателя и на г. военния министъръ, обаче нито единъ не даде уху на всички тия работи, и азъ питамъ г. министра върху всички точки, които съмъ сложилъ въ питането отъ името на нашата парламентарна група, и моля да ми отговори.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на войната.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Г. г. народни прѣдставители! Менѣ не ми е извѣстно, че на фронта е имало началници, които не даватъ на войницитѣ да четатъ в. „Земледѣлско знаме“. Или, ако е имало такива случаи, възможно е в. „Земледѣлско знаме“ да е съдържалъ нѣкои нѣща, които тамъ сж били намѣрени за неудобни да се даватъ на войницитѣ за четене.

С. Омарчевски: Че каква е тази цензура, г. министре? Нали тукъ се цензуриратъ? Кой дава право на еди-кой-си командиръ да цензурира отново? (Протести отъ дѣснищата. Скарване между народни прѣдставители отъ дѣснищата и С. Омарчевски. Глъчка)

Прѣдседателъ: (Звъни) Оставете г. министра да говори.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: В. „Земледѣлско знаме“ много пъти се е провинявалъ въ некоректностъ спрямо цензурата. Може цензурата да е строга, но ако искате вѣстникътъ да има довѣрието на цензурата и да го допускатъ, както всички други вѣстници, които не сж се провинили, трѣбва да бѣде коректенъ. Имало е случаи, дѣто вѣстникътъ е допусналъ материялъ, който не е позволенъ отъ цензурата, и цензурата, понеже носи отговорностъ, е вземала мѣрки да слѣди какво става и какво не става съ този вѣстникъ. Тѣй щото може би да е била повзискателна и придиричива къмъ този вѣстникъ, обаче за конкретния случай не ми е извѣстно. Извѣстно ми е само, че въ послѣдно врѣме, вслѣдствие на тѣзи некоректности отъ страна на този вѣстникъ, цензурата му е наложила едно наказание съ писмо, което като ви прочета, ще видите защо ставатъ тия нѣща. Независимо отъ онѣзи статии, които не сж допуснати за печатане и които показватъ, че въ редакцията на „Земледѣлско знаме“ нѣма оня духъ, който се налага отъ днешното врѣме.

Г. Кирковъ: Нимъ трѣбва да се налага мнѣние отгорѣ? Всѣка партия има свои възгледи.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Г. Кирковъ! Оставете, моля Ви се, тия закачки. Не е сега врѣме да се разнасятъ партийни възгледи.

Г. Кирковъ: Ами кога е врѣме?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Ще дойде врѣме. Сега ще разнасяме това, което военното положение и важнитѣ моменти изискватъ. И затова именно конституцията, на която вие все сочите, е прѣдвидѣла, че печатътъ носи отговорностъ прѣдъ сѣдилищата. А за какво носи отговорностъ? — Ако не съблюдава онѣзи правила и наредби, които сж наредени съобразно съ врѣмето. Днешното врѣме е изключително и налага изключителни наредби, които вие сте длѣжни да спазвате, ако искате вѣстницитѣ да излизатъ редовно.

Х. Кабакчиевъ: Нашата конституция нарежда, че печатътъ е свободенъ; никаква цензура не се позволява.

Прѣдседателъ: Моля Ви се, г. Кабакчиевъ!

Министър генералъ К. Найденовъ: (Чете) „До главния редакторъ на в. „Земледѣлческо знаме“. Тукъ. Съобщавамъ Ви, г. редакторе, че откакто почна наново да излиза списванието подъ Ваше ръководство вѣстникъ, рѣдко се е минавало брой да не е помѣстенъ материалъ, който, съ огледъ нуждитъ на днешното усилено врѣме за отечеството, да не уврѣди духа и дисциплината въ редоветъ на армията и спокойствието и единодушието всрѣдъ народнитѣ маси. Ще спомена само нѣколко случая, които достатъчно ще илюстриратъ казаното по-горѣ: 1) Въ брой 5, въ статията „Положението на италианското правителство“, като осмжда поведението и погрѣшната политика на правителството, кани го да прѣстане съ неговитѣ методи за насаждане страшна корупция, да прѣмахне желѣзната цензура, като завършва съ закани, че е билъ близъкъ часътъ, когато народътъ прѣзъ труповѣтъ на управницитѣ . . .“

Отъ дѣсницата: E-e-e!

Министър генералъ К. Найденовъ: „ . . . ще наложи своето. Тази статия, разбира се, не мѣри нищо друго, освѣнъ да настрои злѣ народа и армията спрѣмо отговорното правителство, което трѣбвало да си отиде или да бѣде свалено насила. Но най-циничното, което характеризира отъ една страна прѣстѣпното желание на автора въ статията да разлага боеспособността на армията и спокойствието и реда въ страната, . . .“

К. Досевъ: (Къмъ С. Омарчевски) Тогава и Васъ трѣбва въ дупката да турятъ, не само вѣстника да спиратъ.

Министър генералъ К. Найденовъ: „ . . . забравяйки най-светитѣ си длѣжности като гражданинъ въ днешното велико врѣме, не скѣпейки крѣвта и на своитѣ съмишленици, а поставяйки своитѣ или на партията си интереси по-горѣ отъ тия на отечеството, поставено днесъ въ положение на неравна борба за съществуване и обезпечаване бѣдащето си, а отъ друга — нѣмайки куража и гражданската доблестъ да заяви това открито, защото това му дѣяние ще прѣдизвика неизразимо възмущение и въ душитѣ на неговитѣ съпартизани, днесъ герои на фронта, служи си съ измама. Именно: въ желанието си да се нахвърля върху нашето правителство и го прѣдстави като такова, което носи само пакости за отечеството, и за да заблуди цензурната властъ, какво обектътъ на неговата злѣчна нападка не е правителството на България, а това на Италия, пише за италианското правителство, като се позовава на взаимствуваното ужъ отъ италианския вѣстникъ „Секоло“. Тая плоска хитрина не законѣ да постави автора на антрефилето, пъкъ и редакцията на вѣстника, въ твърдѣ комично положение поради слѣдното самопризнание: „статията „Положението на италианското правителство“ не е взета отъ италианския вѣстникъ „Секоло“, а е собствено наше дѣло. Редакторъ на в. „Земледѣлско знаме“ Христо Дупариновъ. София, 1 октомврий 1917 г.“

2) Въ брой 14 въ рекламната за вѣстника статия „Селянската земледѣлка и участието ѝ въ общественитѣ работи на страната“ отъ Елисавета Стоянова между другото се срѣщатъ и слѣднитѣ пасажѣ: „ . . . Само по този единственъ спомагателенъ пѣтъ ще може българското селячество да стане едно мощно съсловие, което да не бѣде мачкано, газено, ненавиждано и експлоатирано, а почитано и уважавано отъ всички въ тая страна. . . . Бѣдащето на България, нейното развитие и прѣуслѣване може да бѣде най-добрѣ осигурено само тогава, когато земледѣлческото съсловие стане най-важниятъ факторъ въ управлението на страната . . . и къмъ спасението на България отъ страшнитѣ надѣзи, които отъ толкова години я разяждатъ“.

С. Омарчевски: Това го има въ всички социалистически вѣстници; това сѣ възгледи. Цензурата ли ще ми казва какво да пиша?

Министър генералъ К. Найденовъ: Вие ще имате ли желание да слушате каквото ще чета? Ако не желаете, да спра. Защото много писма такива бихъ могълъ да прочета тукъ, поради които, г-да, тия, които ставатъ причина за тѣхъ, биха били поставени въ твърдѣ нееделикатно положение. Азъ считамъ за неудобно да чета всички тия писания, но щомъ искате, ще ги прочета.

С. Омарчевски: Прочетете ги.

Министър генералъ К. Найденовъ: Обаче ще моля да ги изслушате: (Чете)

„3) Въ статията „Властъ, безвластие, народовластие“, помѣстена въ нѣколко броя, между другото се хули интелигенцията, че се обособила въ отдѣлни касти съ особени и специфични интереси, че адвокатското, инженерското, чиновническото и други съсловия сѣ били най-охраненитѣ, че сѣ били носители на скритъ капитализмъ и пр., а въ брой 32 въ сѣщата статия се прокарва идента, че всѣко зло за народа иде отъ властта. Явно е, че съ това се настрѣва враждебно селското население противъ гражданското, а то значи да се прѣнесе сѣщото и въ окопитѣ.

4) Въ брой 23, въ отдѣла „Дописки“, не е оставена на мира и гражданката; трѣбвало е да се настрои злѣ и селянската противъ гражданката.

5) Въ статията „Животътъ и дѣйността на политика“ се клейматъ държавнитѣ мѣже — водителитѣ на политическитѣ партии у насъ.

Безъ да изброявамъ други отъ тоя родъ, достатъчно сѣ тия, за да се види, че вѣстникътъ си е задалъ за цѣлъ да осмѣе, оплюе и охули всички други съсловия и по този начинъ да всѣе омраза между другитѣ съсловия отъ народа и селското съсловие. А това къмъ какво води, Вие сами разбирате, понеже го направлявате.

6) Въ брой 21 въ статията „Тежката отговорностъ“ се лансиратъ мисли, че народитѣ искатъ миръ, безъ да ги интересуватъ условията на тоя миръ; въ това число и българскиятъ народъ. И слѣдъ като авторътъ на статията допуска, че този миръ безъ придобивки ще дойде, тогава се пита, защо е била войната? И поставя въпроса за тежката отговорностъ на управницитѣ. Явно е, че тая статия отъ начало и до край внася едно чувство не само на песимизмъ, а на отчаяние; тя подготвя още отсега войскитѣ на фронта да не проливатъ крѣвта си „безцѣлно“; ищѣ повече — приготвява народъ и армия да поискатъ смѣтка отъ управницитѣ за тѣхнитѣ дѣла.

7) Въ брой 15, въ статията „Единъ германецъ за паригитъ и Земледѣлческия съюзъ на България“, авторътъ, като взема ужъ поводъ отъ мнѣнието на този германецъ, Максъ Леманъ, по горнитѣ въпроси, поправа и разяснява, какви сѣ принципитѣ на Земледѣлческия съюзъ въ борбѣта му съ безпринципнитѣ останали партии, и казва: „Борба противъ данѣцитѣ“ значи борба за равномерно разпрѣдѣление на данѣцитѣ, за прѣмахване непронзводителнитѣ разходи и пр.; „борба противъ чиновницитѣ“ — борба противъ ужасния по размѣръ, лентѣйство и педантизмъ граждански, духовенъ и воененъ бюрократизмъ и пр.; „борба противъ царя“ значи борба противъ монархизма, противъ личнитѣ и котерийни режими и пр. Въ сѣщия брой на страница 2, въ „Войнишки мисли“, сѣ прокарани мисли, които ни повече, нито по-малко сѣ единъ апелъ къмъ войницитѣ сами да искатъ и наложатъ на началницитѣ си отношения, каквито авторътъ прокарва въ дописката. Това ще рече да се подрива отъ основа субординацията и изобщо дисциплината въ войската.

8) Въ брой 41, въ статията „Прѣчкитѣ за общъ миръ“, се подчертава, че най-главната прѣчка сѣ били голѣма частъ отъ управницитѣ на воюващитѣ държави, които не бързали и не желали мира. Че всичко, което говорили тия управници за мира, е било неискрено, а само да се галѣла и милвала душата на плуващитѣ въ крѣви армии. Изобщо цѣлата статия е написана въ духъ, че никаква вѣра не трѣбва да се дава на думитѣ на управницитѣ, а като заключение се казва: „Между управницитѣ и народитѣ има пропасть. И тази пропасть е днесъ-затднесъ най-важната прѣчка за сключването на мира. Измѣченитѣ народи и тѣ взематъ вече мѣрки, за да я прѣмахнатъ и отстранятъ. Тогава и само тогава ще изгрѣе зарята на бѣдащия миръ въ Европа“. Понеже въ статията се говори за всички воюващи държави, то се разбира, че въ това число влиза и България, т. е. казаното за другитѣ воюващи държави се отнася и за България. Перефразирани, обаче, тия пасажѣ отъ заключителната частъ на статията ще рече: „Долу правителството — да живѣе анархията, да живѣе мирътъ на всѣка цѣна! . . . Безъ да се впускамъ въ подробенъ анализъ на ефекта отъ всѣкой пасажъ на статията, доста е заключението, за да се види, каква пакѣсть се причинява, като се докарватъ въ колебание духоветѣ на фронта, пъкъ и въ страната. За да се постигнѣше обратенъ ефектъ отъ цѣлата статия, трѣбваше да се каже, че управницитѣ отъ противния лагеръ, съгласенскитѣ, сѣ главната прѣчка за мира. Затова цензурата, изпълнявайки дълга си, бѣ замѣнила думата „воюващи“ въ фразата „управницитѣ на воюващитѣ държави“ съ думата „съгласенскитѣ“, обаче редакцията, като не се е съгласила съ това измѣнение на цензурата и не помѣстивши съвсѣмъ думата „съгласенскитѣ“, е изхвърлила „воюващитѣ“, но на думитѣ „държави“ (редове 18 и 44, първа колона) и „народи“ е прибавила по едно „тѣ“; сѣщо и въ втората колона, редъ 5 отъ

горѣ, вмѣсто зачертанитѣ думи „едни отъ“ и „Европа“ да бѣде поставено „сѣглашенскитѣ“, не е оставено нищо. По този начинъ отъ цѣлата статия се добива желаното отъ редакцията впечатление, именно: че наредѣ съ другитѣ управници на воюващитѣ държави, които не желаятъ мира, а само залъгватъ народитѣ и армиитѣ си, това сѣщото вършатъ и нашитѣ управници, и че у насъ между народа и управницитѣ има пропасть, която народътъ трѣбва да прѣмахне, за да дойде мирътъ. Въ продължение само на 50 броя, въ които досега Ви е излѣзълъ вѣстникътъ, посоченитѣ случаи сѣ частъ отъ многото такива на врѣдно за духа на армията и народа писане. Тѣзи случаи сѣ характерни сами по себе, за да се опрѣдѣли ясно линията на поведение, която вѣстникътъ прѣслѣдва, именно: да се поддържа авторитетътъ на всичко, което не мисли и дѣйствува като в. „Земледѣлческо знаме“, па ако ще би и прѣзъ снагата на отечеството. Съ огледъ на тая цѣль „Земледѣлческо знаме“ сега се отказва и отъ писмената си декларация — „да се подчинява на цензурнитѣ разпоредби“, която даде въ заявлението, съ което искаше разрѣшение за излизане на вѣстника. Като съпоставямъ досегашното списване на вѣстника съ онова, което е необходимо, за да буди, поддържа и развива твърдата вѣра и мощенъ духъ у народа и армията за доизкарване дѣлото на добъръ край и като вземамъ прѣдъ видъ, че назначението на печата не е да убива тая вѣра и духъ, намирамъ, че по-нататѣшното списване на вѣстника Ви въ този духъ ще бѣде пакостно за дѣлото; затова, за да дамъ възможностъ на вѣстника Ви да прѣцѣпи досегашното си поведение, а сѣщеврѣменно и да се ориентира наново, ако това счита за умѣстно, относително избраната посока на списване, а най-главно, да прѣдпази вѣстника отъ нови умишлени неизпълнения разпореденията на секцията, считамъ, че ще бѣде достатъчно засега вѣстникътъ Ви да прѣтърпи едно наказание съ спиране излизането му за 15 пѣти, считано отъ днесъ 15-и того, съ прѣдупрѣждение, обаче, че ако слѣдъ приложението на тази наказателна мѣрка вѣстникътъ продължава да не зачита заповѣдитѣ и нарежданията на цензурната властъ, ще бѣда принуденъ да спра окончателно излизането на вѣстника Ви“.

Съ голѣмо съжаление, г-да, съмъ принуденъ да прочета това писмо и да кажа, че ние не сме се надѣвали, че в. „Земледѣлческо знаме“ ще прибѣгне къмъ този начинъ на списване и търсене въ всѣки единъ моментъ, въ всѣки единъ случай да се измѣкне, да прѣиначи, да изложи работитѣ отъ туй, което цензурната секция му е дала или пъкъ зачеркнула въ тѣхнитѣ статии. Заради туй, щомъ в. „Земледѣлческо знаме“ прави всички некоректности спрѣмо това, което се нарежда, естествено, че и цензурната секция ще бѣде по-строга и придирчива. Нека вѣстникътъ да изпълнява нарежданията и да се съобразява съ духа на врѣмето маломалски, горѣ-долу, и тогава, естествено, нѣма да бѣде прѣслѣдванъ. И както виждате, не е изключена възможността, щото в. „Земледѣлческо знаме“ да остави зачеркнатитѣ тукъ работи отъ цензурната секция и да отидатъ на фронта. И естествено е, че тамошнитѣ началници, които отговарятъ за духа на войницитѣ, които познаватъ условията на днешния и утрѣшния день, може да не сѣ допуснали нѣкой вѣстникъ да се даде на войницитѣ, обаче това не е нито въ тѣхна вина, нито наша, нито вина на цензурата, а вината лежи въ вѣстника.

Прѣдседателътъ: Има думата г. Омарчевски, да каже доволенъ ли е отъ отговора на г. министра.

С. Омарчевски: Г. г. народни прѣдставители! Всичкиятъ тоя поменикъ, който ни прочете г. военниятъ министъръ, е антрефилета или части отъ статии, които не сѣ помѣстени въ вѣстника и които г. цензорътъ е благоволилъ да имъ даде такъвъ отенѣкъ, такова разбиране, каквото е понасяло на него, за да оправдае едно безобразие — спирането на вѣстника.

К. Досевъ: Това е анархизъмъ отъ ваша страна.

С. Омарчевски: Анархизъмъ е да продавашъ солъ и кибритъ въ Сѣрско и да не ни позволява цензурата да пишешъ за вашитѣ безобразия, за безобразията на хора като тебе.

К. Досевъ: Мерзавецъ!

С. Омарчевски: По-голѣмъ мерзавецъ отъ тебе въ тази Камера има ли? Ти, Гендовичъ и нѣколко души тровите въздуха на Народното сѣбрание и на България. Върви тамъ солта си разпразвай. Пунгашъ!

К. Досевъ: Азъ на тебе, дуракъ, ще ти дамъ да разберешъ.

Прѣдседателътъ: (Звъни)

С. Омарчевски: Цензурата не позволява именно да се пише за вагабонтлукитѣ и разбойничествата на такива като тебе.

Прѣдседателътъ: (Силно звѣни)

Х. Гендовичъ: Най-голѣмъ вагабонтинъ си ти.

К. Досевъ: Васъ ви казаха ваши другари, че сте крали пари, че сте купували акции. Откъдѣ сте взели тия пари? Разбойници!

С. Омарчевски: Не те е срамъ, мерзавецъ!

К. Досевъ: Продажникъ!

С. Омарчевски: Нека позволи цензурата, и ние ще кажемъ кой е ходилъ изъ Драма и Кавала да продава солъ, брашно и кибритъ. По-голѣмъ мерзавецъ отъ тебе въ тази Камера нѣма.

Прѣдседателътъ: (Силно звѣни)

К. Досевъ: Откъдѣ взе пари да купувашъ акции, ако не си кралъ?

С. Омарчевски: Съ мърсотии пълните въздуха — ти и цѣлата ви партия.

Прѣдседателътъ: (Звъни) Г. Досевъ, млѣкнете!

К. Досевъ: Нека каже откъдѣ е взелъ пари да купува акции.

Прѣдседателътъ: (Звъни) Моля, г-да, прѣстанете съ вашитѣ псувни.

С. Омарчевски: Въ България нѣма по-голѣми разбойници отъ тебе, твоя министъръ и твоята партия.

Прѣдседателътъ: (Силно звѣни) Прѣстанете, най-послѣ!

С. Омарчевски: Г. г. народни прѣдставители! Г-да цензоритѣ си присвояватъ правото, първо, да редактиратъ вѣстника, да го пишатъ така, както на тѣхъ имъ изнася и, второ, да искатъ да му дадатъ такава една боя, такова едно разбиране, каквото понася на тѣхъ. Нѣма тѣ да ни учатъ какви възгледи трѣбва да изповѣдваме въ България, защото ние знаемъ какви възгледи трѣбва да изповѣдваме. Г. министъръ-прѣдседателъ вчера подчерта за лишенъ пѣтъ, че българското земледѣлско сѣсловие, българскиятъ селянинъ даде цѣлата си стопанска, икономическа мощъ за националното обединение. И вие вършите едно прѣдательство, . . .

Нѣкой отъ дѣсницата: Вие сте продажници.

С. Омарчевски: . . . вие поемате тежки отговорности, когато хвърляте рѣкавицата на него; вие ни прѣдизвиквате по този начинъ. Имайте прѣдъ видъ, че тази рѣкавица ние ще поемемъ. Г. военниятъ министъръ самъ призна, че 50% отъ тия войници, които сѣж на фронта, сѣ членове на Българския земледѣлски сѣюзъ. Кой ви дава това право, слѣдъ като отнехте добитѣка, имота на българския селянинъ, да му отнемете и вѣрата?

К. Досевъ: Земледѣлскиятъ народъ не се продава като тебе.

С. Омарчевски: Това прѣдизвикателство, което вършите, имайте прѣдъ видъ, че ще ви се плати. Азъ нѣма да оборвамъ твърдоглавото убѣждение на г. г. цензоритѣ, защото то е все едно да разбиваме отворени врата. Ние нѣма да приемемъ да споримъ съ едни господа, които сѣж скрили задъ една министерска неотговорностъ, за да си играатъ съ молива по вѣстницитѣ. Азъ ви заявявамъ, че за туй прѣдизвикателство на г. министра, който спира вѣстника, ние ще държимъ отговорно цѣлото правителство.

К. Досевъ: Ще намѣрите шефа си.

С. Омарчевски: Имайте прѣдъ видъ, че онова, което трѣбва да се пише въ вѣстниците, ние знаемъ. Нѣма нужда да ни учите какво да пишемъ.

К. Досевъ: Ще ви научимъ.

С. Омарчевски: Вие научете васъ си какъ да криете вашитѣ гешефти, а не насъ. Г. министре! Войниците на фронта ще се запитатъ: защо се спира единъ вѣстникъ, който има 15 хиляди абонати? Азъ, който се стрѣмъ да бѣда най-мекъ, азъ ще имъ кажа, че го спира единъ вироглавъ типъ, едно правителство, което забравя себе си, съзнанието на което е притѣмнено отъ пролѣтата кръвъ, което върши отъ день на день повече и повече безобразия, като хвърля ржжавицата, съ спираването на вѣстника, на най-големата организация въ България. Азъ, който искамъ да бѣда мъдчавъ, търпѣливъ, азъ не мога да не имъ кажа, когато ме питатъ, че това го върши оня, който е върховенъ цензоръ въ България — военниятъ министъръ.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Азъ не съмъ цензоръ.

С. Омарчевски: Не отговарямъ за никакви послѣдствия. Азъ съмъ направилъ питането завчера, а вие вземате поводъ отъ него и спирате вчера вѣстника. Ние нѣма да простимъ това. Вие, г. министре, почерпихте ли свѣдѣния отъ 70 и 82 полкове, за да видите защо се спира този вѣстникъ? Вие не ги почерпихте. Вчера ви връчихъ питането, днесъ ми съобщаватъ, че сте наложили наказание на в. „Земледѣлско знаме“. Защо?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Това писмо, съ което се спира вашиятъ вѣстникъ, е прѣди Вашето питане.

С. Омарчевски: Това значи, че вие искате да турите цензура на нашата уста. Това ли искате? Нѣма да го направите.

К. Панайодовъ: Вашата уста кой може да я затвори? Каква цензура може да има на Вашата уста?

С. Омарчевски: А бе слушай, ти иди разправяй за палатки тамъ, азъ отъ тебе акълъ не ща.

Прѣдседателъ: Г. Омарчевски! Въ 5 минути трѣбва да отговорите. Какво стана?

С. Омарчевски: Г. министре! Азъ не мога да бѣда доволенъ отъ Вашия отговоръ и Ви заявявамъ, че искамъ да отиѣмъ тая наредба, съ която спирате вѣстника, защото послѣдствията ще бѣдатъ лоши, безъ да желая да бѣдатъ лоши, защото и азъ, както всички, съмъ се мѣчилъ да бѣда полезенъ на оная борба, която продължава нашето отечество. Но когато вие сами съ своята дѣйностъ, безъ да държите смѣтка за послѣдствията, отивате да рушите онова, което ние сме създали, азъ не мога да нося послѣдствията. 15 хиляди абонати, всички войници на фронта, ще се почувствуватъ обидени, ще се почувствуватъ покрусени отъ отнемането на вѣстника, който иматъ въ тази организация.

К. Панайодовъ: Нѣма отнемане, не бойте се.

С. Омарчевски: За Васъ нѣма нищо, за Васъ има кибритъ, солъ и брашно. Вашиятъ народъ сѣ стражари и разбойници, а нашиятъ народъ е тамъ долу. Азъ пакъ настоявамъ прѣдъ г. министра да отиѣмъ тази заповѣдь, която не почива на никакъвъ законъ и го моля да нареди бързо експедирането на вѣстника и неговото цензуриране да стѣва съ редъ.

К. Досевъ: Да ви улови за ухото всички продажници и да ви тури на мѣстото.

С. Омарчевски: Ако нѣмаше цензура, такива като тебе разбойници щѣха да ги избѣсятъ хиляда пѣти.

К. Досевъ: Затворътъ ти е мѣстото.

С. Омарчевски: Ти и цѣлата партия отровихте България.

К. Досевъ: Ти нѣмаше 5 пари, а какъ спечели пари да купувашъ акции?

С. Омарчевски: Колкото акции имамъ, подарявамъ ги на васъ всички до една, за да се борите съ Земледѣлския съ-

юзъ. Мискининъ, мерзавецъ съ мерзавецъ, не Ви е срамъ да пълните въздуха съ миязми и мърсотии!

К. Досевъ: Отъ трибуната Ви го каза г. Радоловъ.

Прѣдседателъ: Г. Досевъ! Това нѣма ли свършекъ?

С. Омарчевски: (Къмъ К. Досевъ) Най-мръсенъ типъ си ти.

Прѣдседателъ: Пристъпваме къмъ дневния редъ.

На първо мѣсто е: трето четене законопроекта за свръх-смѣтенъ кредитъ отъ 1.000.000 л. за раздаване помощи на ограбенитѣ и опожарени сѣмейства въ Босилеградско.

К. Сидеровъ: Г. военни министре! 35 дена стана откакъ съмъ отправилъ двѣ питання до Васъ. Имайте добрината да ми отговорите.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Г. Сидеровъ! Питате за работи отъ минало врѣме: миналата година, не знамъ на кое мѣсто, какво станало. Азъ мога да Ви кажа, че съмъ наредилъ да се издири. Бѣдете задоволени. Едното питане се касае до изчезването на нѣкакъвъ вагонъ прѣзъ 1916 г.

К. Сидеровъ: Защо сѣ освободени нѣкои отъ армията? Какво е станало съ вагона?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Наредилъ съмъ да се издири тази работа.

К. Сидеровъ: 35 дена става.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Може да стане и два-три мѣсеца, защото издираването не е така лесно. Азъ мисля да се задоволите, като Ви се каже, че съмъ наредилъ да се издири дѣлото и виновницитѣ да бѣдатъ дадени подъ сѣдъ.

К. Сидеровъ: (Възразява)

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Сега ще разпоредя, защото азъ до сега не знаехъ, че имало такъвъ вагонъ. Азъ съжалявамъ, че вие много късно ми съобщавате. Ако бѣше по-рано, по-хубаво щѣше да бѣде.

К. Сидеровъ: Прѣзъ декемврий е извършена контрабандата, има ли слѣдствие?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Има наредено слѣдствие, но резултатътъ не мога да Ви кажа, защото не е свършено слѣдствието.

К. Сидеровъ: Ние ще станемъ за смѣхъ прѣдъ хората. 35 дена има отъ тогава.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Има наредено слѣдствие.

Прѣдседателъ: Г. Сидеровъ! Врѣмето за питання мина.

К. Сидеровъ: Кажете ми, г. министре, кои прѣстъпления сте уловили?

Прѣдседателъ: Минаваме къмъ дневния редъ. Този въпросъ ще остане за слѣдующето засѣдание.

К. Лулчевъ: Искамъ думата по другъ въпросъ. Въ началото на мѣсець януарий...

Прѣдседателъ: Нѣмате думата, г. Лулчевъ! Какво е това? Туй прилича на пазаръ, не на Народно събрание.

К. Сидеровъ: (Възразява нѣщо)

Прѣдседателъ: Това показва, че народнитѣ прѣдставители не искатъ да знаятъ за реда. Моля, г. Сидеровъ, седнете си на мѣстото.

К. Сидеровъ: Азъ моля пакъ военния министъръ да каже, има ли намѣрение да отговори.

Министъръ Д. Петковъ: Нѣма да Ви отговори.

Прѣдседателъ: Г. Сидеровъ! Може ли такива работи? Стенографитѣ да не пишатъ, което говори г. Сидеровъ.

К. Лулчевъ: Това е непозволено. Вие нарушавате правилника. Никакъв прѣдседател не сте Вие. (Голѣма глъчка)

Прѣдседателъ: (Силно звѣни) Нѣмамъ повече сили, г-да!

К. Сидеровъ: (Възразява)

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Наредено е слѣдствие, разбирате ли?

К. Сидеровъ: Защо не сж арестувани?

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Не мога да ви отговоря, разбрахте ли?

К. Лулчевъ: Слѣдствие има, за да се укрятъ слѣдитѣ на прѣстѣплението, и ще дойдете да кажете, че нищо не е имало.

Прѣдседателъ: Азъ нѣмамъ стражари, за да ви умирявамъ. Дайте възможност на Народното събрание да работи. Подчинете се на реда, г-да!

К. Лулчевъ: Искамъ думата.

Прѣдседателъ: Какво има да кажете?

К. Лулчевъ: Въ началото на януарий бѣхме направили едно питане къмъ военния министъръ и отъ тогава досега ставатъ два и половина мѣсеци. Това не сж минали работи, нито работи, по които трѣбва да се назначава слѣдствие. Отъ тогава досега нѣколко пѣти сѣмъ поканилъ прѣдседателството да покани военния министъръ да отговори на това питане, но досега не е отговорено. Г. прѣдседателъ напомня нѣколко пѣти, че трѣбва да се съобразяваме съ правилника. Е добръ, правилникътъ казва, че министритѣ сж длѣжни да отговарятъ на питанията най-късно въ слѣдното засѣдание. Понеже въпросътъ, за който сѣмъ отправилъ питането, е единъ важенъ въпросъ, отнася се до неуволнението на войници, за които е разпоредено да бѣдатъ уволнени, обаче началницитѣ на частитѣ не сж ги уволнили, настоявамъ още сега военниятъ министъръ да ми отговори.

Прѣдседателъ: Въ слѣдующето засѣдание ще му отговорите, г. министре.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Сега ще му отговоря, като иска толкозъ.

Прѣдседателъ: Въ слѣдующето засѣдание.

Секретаръ М. Зелковъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за свръхсмѣтенъ кредитъ отъ 1.000.000 л. за раздаване помощи на ограбенитѣ и опожарени сѣмейства въ Босилеградско отъ нахлуването на сръбскитѣ четници прѣзъ мѣсець май 1917 г.

Чл. 1. Разрѣшава се на министра на вѣтрѣшнитѣ работи и народното здраве свръхсмѣтенъ кредитъ на сума 1.000.000 л. за раздаване помощи на пострадалитѣ въ Босилеградъ и околнитѣ села отъ нахлуването на сръбскитѣ четници прѣзъ мѣсець май 1917 г.

Чл. 2. Помощитѣ ще се раздаватъ отъ комисия, назначена отъ Министерството на вѣтрѣшнитѣ работи и народното здраве.

Чл. 3. Помощта ще се авансира на комисията, която ще я раздаде на пострадалитѣ съразмѣрно на причиненитѣ загуби, констатирани съ протоколитѣ на комиситѣ, назначени за тая цѣль.

Чл. 4. Разходитѣ по този свръхсмѣтенъ кредитъ да се покрятъ отъ редовнитѣ приходи по бюджета за 1917 г. и да се отнесатъ къмъ сѣщия бюджетъ.

Прѣдседателъ: Които приематъ на трето четене прочетения законопроектъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Слѣдующиятъ пунктъ е: трето четене законопроекта за измѣнение на чл. 87, 93, 94 и 100 отъ закона за устройството на въоръженитѣ сили въ българското царство и за измѣнение чл. 16 отъ закона за прибавка въ сѣщия законъ, обявенъ съ указъ подъ № 24, отъ 30 априль 1917 г.

Секретаръ М. Зелковъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за измѣнение на чл. 87, 93, 94 и 100 отъ закона за устройството на въоръженитѣ сили на българското царство и за измѣнение чл. 16 отъ закона за прибавка въ сѣщия законъ, обявенъ съ указъ подъ № 24 отъ 30 априль 1917 г.

Чл. 1. Къмъ чл. 87 отъ закона за устройството на въоръженитѣ сили се прибавя слѣдната забѣлжка:

Въ военно врѣме, при недостигъ на военни юристи, допуска се попълването на военно-сѣдебното вѣдомство съ правоспособни сѣдии и адвокати съ завършено юридическо образование отъ гражданското вѣдомство и отъ частна практика, като се прѣдпочитатъ тѣзи съ по-дългото-дишна практика.

Тѣзи юристи се назначаватъ на щатни офицерски длѣжности или приравнени къмъ тѣхъ, по военно-сѣдебното вѣдомство, като се приравнятъ къмъ първи офицерски чинъ, който тѣ запазватъ само до демобилизацията на армията, до уволнението имъ отъ длѣжностъ и до уволнението имъ въ запасъ на армията.

Особено височайше утвърдено положение опрѣдѣля условията, на които трѣбва да отговарятъ тия юристи при назначението имъ на длѣжностъ по военно-сѣдебното вѣдомство.

Чл. 2. Чл. 93 отъ закона за устройството на въоръженитѣ сили се измѣнява както слѣдва:

Чл. 93. Право за постѣпване на служба въ войската въ първи офицерски чинъ по санитарното вѣдомство се дава на всички медицински и ветеринарни лѣкари, аптекери и жбѣлжари, български подданици, които сж получили право на свободна практика по специалността си въ държавата и сж отслужили задължителния срокъ на военната си служба.

Въ военно врѣме, обаче, въ санитарно-офицерски чинове могатъ да бѣдатъ произведени и студентитѣ медици, които иматъ шестъ и повече завършени семестри, слѣдъ отбиване задължителния срокъ на службата и изпитъ по настоящия членъ. Студентитѣ медици сж по-малко отъ шестъ семестри, обаче не по-малко отъ два такива, ако сж взети за използване по специалността си, слѣдъ отбиване на задължителния срокъ на службата си и издържане изпитъ по настоящия членъ, могатъ да бѣдатъ произведени въ офицерски чинове, но не като санитари, а такива като нестроеви (административни офицери).

Желающитѣ да постѣпятъ на военна служба по санитарната частъ сж длѣжни да издържатъ изпитъ по устройството на войската, военно-санитарната администрация, по санитарната служба за мирно и военно време, по уставитѣ за вѣтрѣшната служба въ войската и дисциплинарния уставъ.

Помощницитѣ-аптекери се произвеждатъ въ първи офицерски чинъ слѣдъ изслужване задължителния срокъ на службата и слѣдъ като сж издържали изпитъ по настоящия членъ.

Помощницитѣ-аптекери, свършили школата за запасни подпоручици и произведени въ чинъ запасенъ подпоручикъ, се прѣвеждатъ по военно-санитарното вѣдомство съ чинъ, който притежаватъ.

Забѣлжка I. Стипендиянитѣ на Министерството на войната по медицината, ветеринарството и аптекарството сж длѣжни, слѣдъ свършването на курса си, обязательно да постѣпятъ на военна служба и да прослужатъ за всѣка година по двѣ години.

Забѣлжка II. Постѣпаящитѣ на военна служба лѣкари, ветеринари и аптекари даватъ установена клетва.

Чл. 3. Чл. 94 отъ закона за устройството на въоръженитѣ сили се измѣнява както слѣдва:

Чл. 94, буква Д. Производството въ чинъ подполковникъ, полковникъ и по-горѣ, за които могатъ да бѣдатъ произведени въ тѣзи чинове, става на ваканция и за отличие, слѣдъ прослужване въ чинъ майоръ, подполковникъ или полковникъ четири години.

Чл. 4. Чл. 100 отъ закона за устройството на въоръженитѣ сили се измѣнява както слѣдва:

Чл. 100. Лѣкаритѣ и аптекаритѣ, състоящи на служба по гражданското вѣдомство и на частна практика, при зачисляването имъ въ военно врѣме на служба въ войсковитѣ части и военно-санитарнитѣ учрѣждения и заведения се приравняватъ по чинъ съ санитарнитѣ офицери и то: младшитѣ лѣкари — къмъ чина поручикъ, старшитѣ лѣкари — къмъ чина капитанъ, началницитѣ на отдѣления въ военнитѣ болници — къмъ чина майоръ, началницитѣ на болницитѣ — къмъ чина подполковникъ и дивизионнитѣ лѣкари — къмъ чина пол-

ковникъ, а замѣстникъ на началника на военно-санитарната частъ — къмъ чина генералъ-майоръ.

Чл. 5. Къмъ чл. 16 отъ закона за прибавка въ закона за устройството на въоръженитѣ сили на царството, обявенъ съ указъ № 24 отъ 30 априлъ 1917 г., се прибавя:

Въ военно време, при недостигъ на военни специалисти, допуца се попълването на военно-техническитѣ длъжности съ инженери, архитекти, химици и техници отъ всички категории, съ признато държавно висше или сръдно техническо образование, на служба по гражданското вѣдомство и на частна практика.

Тѣзи специалисти се назначаватъ на щатни офицерски длъжности или приравнени къмъ тѣхъ по военното вѣдомство, като се приравнятъ къмъ първи офицерски чинъ, който тѣ запазватъ само до демобилизацията, до уволнението имъ отъ длъжностъ и до уволнението имъ въ запасъ на армията.

Особено височайше утвърдено положение опрѣдѣля условията, на които трѣбва да отговарятъ тия специалисти при назначението имъ на длъжностъ по военното вѣдомство.

Прѣдседателъ: Има думата г. военниятъ министъръ.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Къмъ чл. 93, слѣдъ третата алинея, искамъ да се прибави една нова алинея, която се налага отъ нуждата и отъ това, което констатирахъ сега въ последно време. За медицинския факултетъ сж се явили студенти петъ пѣти повече отъ нужното число. Още когато се рѣшаваше този въпросъ, стана дума да имъ се наложи едно задължение да свършатъ този факултетъ. Именно това задължение искамъ да се прибави къмъ чл. 93 слѣдъ алинея трета въ слѣдния смисълъ: „Въ военно време младежитѣ, които постѣпятъ въ Софийския медицински факултетъ или които сж заварени да слѣдватъ въ него и оставени да продължаватъ наукитѣ си, даватъ задължение, че ще свършатъ обезателно помения факултетъ. Въ противенъ случай, ако напуснатъ, освѣнъ по причина на доказана отъ военна комисија болестъ, се считатъ за бѣглеци отъ армията и се наказватъ съгласно военно-наказателния законъ“. Тази алинея моля да се прибави, г. г. народни прѣдставители.

Прѣдседателъ: Които приематъ алинеята, която се прочете отъ г. военния министъръ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приета.

Които приематъ на трето четене прочетения законопроектъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Слѣдующиятъ пунктъ отъ дневния редъ е: трето четене законопроекта за допълнение на чл. 36 отъ закона за чиновницитѣ.

Секретаръ М. Зелковъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за допълнение на чл. 36 отъ закона за чиновницитѣ.

„Членъ единственъ. Къмъ чл. 36 отъ закона за чиновницитѣ по гражданското вѣдомство се прибавя слѣдната забѣлжка:

„Всички държавни служители, граждански и военни (долни чинове, военни чиновници и офицери), включително и постояннитѣ държавни работници по разнитѣ министерства и учрѣждения, командировани вътрѣ въ страната (въ старитѣ и нови прѣдѣли на царството) прѣзъ време на обща мобилизация и война и три мѣсеца слѣдъ деня на демобилизацията, получаватъ пѣтни: пари за пѣтуване съ кола и конь въ двоенъ размѣръ отъ досегашнитѣ; дневни, съразмѣрно получаваната заплата до 1.200 л. — 4 л.; отъ 1.201—2.400 л. — 8 л.; отъ 2.401—3.600 л. — 10 л.; отъ 3.601—4.000 л. — 12 л. и отъ 6.001 л. нагорѣ въ двоенъ размѣръ дневни отъ получаванитѣ досега.

„Реквизиционитѣ комисии сж длъжни, въ размѣръ на горнитѣ пѣтни и дневни, да доставятъ както необходимитѣ прѣвозни сръдства за смѣтка на командированитѣ, така сжщо и жилище и храна.

„Настоящото измѣнение влиза въ сила отъ деня на обнародването му“.

Прѣдседателъ: Които приематъ на трето четене прочетения законопроектъ, да си вдигнатъ ржката (Мнозинство) Приетъ.

Слѣдующиятъ пунктъ отъ дневния редъ е: трето четене законопроекта за отпускитѣ на заболѣлитѣ прѣзъ време на войната държавни милитаризирани чиновници, служащи и работници.

Секретаръ М. Зелковъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за отпускитѣ на заболѣлитѣ прѣзъ време на войната държавни милитаризирани чиновници, служащи и работници.

„Членъ единственъ. Отъ обявяването на войната до три мѣсеца слѣдъ демобилизацията всички държавни милитаризирани чиновници, ученици, служащи и работници, заболѣли на служба, докато се намиратъ на лѣчение въ военнитѣ болници, наши или на съюзнитѣ армии, или въ отпускъ по болестъ, запазватъ прѣзъ всичкото време додѣ трае лѣчението или отпускътъ имъ, всичкитѣ си права и прѣимущества по службата, както и пълната си заплата и други парични възнаграждения, съгласно сжществуящитѣ законоположения.

„Забѣлжка. Отъ тия права не се ползватъ чиновницитѣ, ученицитѣ и служащитѣ, които до деня, откогато е констатирана болестъта и започва лѣчението или отпускътъ, не сж прослужили по съотвѣтното вѣдомство поне шесть мѣсеца. По отношение на тѣхъ се прилага постановлението на чл. 32 отъ закона за чиновницитѣ“.

Прѣдседателъ: Има думата г. Христо Бояджиевъ.

Х. Бояджиевъ: Г-да! Въ комисията, като се разглеждаше този законопроектъ, се разбираше, че прѣдвидениятъ въ забѣлжката срокъ, шесть мѣсеца отъ назначението, се отнася за тия, които сж постѣпили за пръвъ пѣтъ по желѣзницитѣ, а тия, които сж били по-рано по желѣзницитѣ и по една или друга причина сж напуснали и сж прѣназначени, за тѣхъ да се не отнася този срокъ. Азъ моля г. министра, ако е разбиралъ така, да се поясни, защото педагизмътъ на счетоводството е извѣстенъ, ще тълкува и нѣма да имъ плаща.

Министъръ В. Кознички: Г-да! Въ комисията дѣйствително се възприе сжщиятъ възгледъ, който г. Бояджиевъ каза, тѣй щото нѣмамъ нищо противъ да се гласува така законътъ.

Прѣдседателъ: Които приематъ на трето четене прочетения законопроектъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Слѣдующиятъ пунктъ отъ дневния редъ, второ четене законопроекта за извънреденъ свръхсметенъ кредитъ отъ 1.139.000.000 л. за посрѣщане нуждитѣ по войната, ще остане за слѣдующето заседание.

Слѣдующиятъ пунктъ, второ четене законопроекта за измѣнение нѣкои членове отъ закона за стопански грижи и обществена прѣдвидливостъ, сжщо ще остане за слѣдующето заседание.

Слѣдва второ четене законопроекта за измѣнение нѣкои членове отъ закона за пенситѣ по гражданското и военното вѣдомства.

Министъръ П. Пешевъ: Да остане и той за слѣдующето заседание, защото управляющиятъ Министерството на финанситѣ, поради болестъ въ дома му, отсъствува.

Прѣдседателъ: Остава и този пунктъ за слѣдующето заседание.

Пристѣпяме къмъ слѣдующия пунктъ: първо четене законопроекта за измѣнение закона за наемитѣ на здания прѣзъ време на войната.

Г. Василевъ: Нѣма министра на правосѣдието.

Прѣдседателъ: Той е по инициатива на народни прѣдставители.

Г. Василевъ: Толкозъ повече.

Прѣдседателъ: Нищо не значи.

В. Коларовъ: Именно, защото се касае за едно прѣдложение по инициативата на народното прѣдставителство, затова е необходимо присѣствието на г. министра на правосѣдието.

Прѣдседателъ: Г. министърътъ на правосѣдието е извѣстенъ.

В. Коларовъ: Касае се за измѣнение на единъ законъ, внесенъ отъ министра на правосѣдието.

Прѣдседателъ: Моля, г. Коларовъ, прѣди всичко не се измѣня законъ, който е внесенъ по-рано отъ министра на правосъдието, а законъ, внесенъ отъ министра на войната, защото се иска измѣнение на закона за наемитѣ на военнитѣ.

В. Коларовъ: Той е законъ за мораториума, същеврѣмѣнно и законъ за наемитѣ.

Прѣдседателъ: Отъ вчера се отложи за днесъ.

К. Лулчевъ: Завчера бѣше отложенъ, вслѣдствие отсъствието на г. министра на правосъдието.

В. Коларовъ: По прѣдложение на г. министъръ Пешевъ бѣше отложено разглеждането, поради отсъствието на г. министра на правосъдието.

Министъръ П. Пешевъ: Вѣрно е, по тая причина се отложи.

А. Ляпчевъ: Я отложете този законопроектъ, защото е много пиперлия.

Прѣдседателъ: Ще се повика г. министърътъ на правосъдието.

Има думата г. д-ръ Иванъ Момчиловъ.

Д-ръ И. Момчиловъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! По поводъ на прѣговоритѣ, които до снощи водихме съ г. Тончева, драго ми е да ви съобща, че азъ се връщамъ съ дълбокото убѣждение, че по отношение сѣверната граница България ще получи пълно удовлетворение. (Бурни ржкоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Цѣла Добруджа става българска. (Ржкоплѣскания отъ дѣсницата, дѣсния центъръ и лѣвицата)

Отъ дѣсницата: Bravo! Тя е наистина българска.

Д-ръ И. Момчиловъ: Дълженъ съмъ да съобща на Народното събрание, че прѣзъ всичкото врѣме, докато се водѣха прѣговоритѣ, делегацията, а слѣдователно и България, която бѣше прѣдставявана отъ тази делегация, имаше всички основания да бѣде доволна отъ съюзницитѣ. (Ржкоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Когато въ началото на прѣговоритѣ не се знаеше още дали ромънитѣ ще се съгласятъ доброволно да отстъпятъ Добруджа, което бѣше за тогава най-сериозното искане отъ Ромъния, и се прѣдполагаше, че тя, може би, ще прѣдпочете да си опита частите още въ една война прѣди да се рѣши да се раздѣли за винаги отъ Добруджа, нашитѣ съюзници нито единъ моментъ не се подвоумиха да дадатъ на ромънитѣ да разбератъ, че и австрийскитѣ и германскитѣ войски сж готови да заставятъ Ромъния да капитулира и, слѣдователно, да приеме нашитѣ искания.

Особено ми е приятно да съобща на Народното събрание, че Негово Прѣвзходителство фелдмаршалъ Макензенъ, прѣди още да получи по този случай наставление отъ Берлинъ, на своя отговорност бѣше далъ заповѣдъ за концентриране на армитѣ и за напредването имъ въ Ромъния. Азъ имахъ единъ разговоръ съ него и ми е много приятно да ви съобща една частъ отъ съдържанието му. Каза ми Негово Прѣвзходителство фелдмаршалътъ слѣдующето: „Азъ направихъ това, защото искахъ да завърша кариерата си на Балканския полуостровъ съ извършването на една истински справедлива работа. (Ржкоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Когато азъ минахъ прѣзъ Добруджа и когато видѣхъ чисто българско население, съ български носии, съ български говоръ, съ български традиции, азъ даже се зачудихъ какъ България въ продължение на 40 години бѣше си наложила мълчание по добруджанския въпрос“. Обяснихъ му, разбира се, кои бѣха причинитѣ.

Въ заключение ще си позволя да кажа: азъ виждамъ бждащето на България по отношение на сѣверния фронтъ завършено благополучно. (Ржкоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Прѣзъ врѣме воденето на прѣговоритѣ имаше безспорно извѣстни трудности. Безъ тѣхъ не може. Вѣроятно ще има още нѣкои. Бждете увѣрени, обаче, че отъ тѣзи прѣговори България ще излѣзе съ цѣла Добруджа, безъ да бѣде съ нѣщо накърнено достоинството на България като независима държава и честта на българския народъ като народъ. (Ржкоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Прѣзъ всичкото врѣме съюзницитѣ се отнасяха съ насъ като съ равни на тѣхъ и въ никой слу-

чай България не бѣше поставена въ положение на инфериоритетъ по отношение на когото и да било отъ съюзницитѣ.

Като ви казвамъ това, позволявамъ си да ви помоля да имате малко повече търпѣние до свършването на прѣговоритѣ, които нѣма да продължатъ много, да имате малко повече вѣра въ нашитѣ съюзници и, главно, да имате повече вѣра въ щастливата звѣзда на България.

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: Bravo! (Бурни и продължителни ржкоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Прѣдседателъ: Моля г. секретаря да прочете законодателното прѣдложение за измѣнение на закона за наема на здания прѣзъ врѣме на войната.

Секретаръ М. Зелковъ: (Чете)

„ЗАКОНОДАТЕЛНО ПРЕДЛОЖЕНИЕ

за измѣнение на закона за наема на здания прѣзъ врѣме на войната

„При гласуване на закона миналата година прѣзъ мартъ мѣсецъ Народното събрание се ръководѣше отъ мисълта да създаде на военнослужащитѣ на фронта едно успокоение, колкото се отнася до наетитѣ жилища на тѣхнитѣ сѣмейства, но не и да ошети домовладѣлитѣ, голѣмата частъ отъ които очакватъ прѣпитанието си отъ наема на създадената си съ голѣми мжки и дългове кжща. Такъвъ бѣше и мотивътъ на законопроекта на военния министъръ. Па и самиятъ фактъ, че се внася законопроектъ за материя отъ чисто граждански характеръ не отъ министра на правосъдието, а отъ министра на войната, е още едно доказателство, че той се внася специално за военнослужащитѣ, а не и за правоотношения между граждански лица. Добрѣ, но въ приложение на закона ние виждаме, че отъ тоя специаленъ законъ искатъ да се ползуватъ и лица, които не сж на фронта, нито военнослужащи въ тѣла, които упражняватъ занятието си въ мѣстожителството си, които си печелятъ съ търговията и въобще които си живѣятъ дома, въ градоветѣ и селата, и или печелятъ, или си получаватъ редовно заплатата отъ държавата или общината. Това е дало поводъ да се създадатъ маса недоразумѣния между домовладѣтели и наематели и да се прѣплъватъ мировитѣ сждилища съ процеси. Ето защо, за избѣгване на всичко това, азъ правя слѣдующето прѣдложение:

„1. Чл. 1 отъ закона да се прѣредактира така: Сроковетѣ на всички договори за наемъ на жилища, сключени прѣди или слѣдъ 10 септемврий 1915 г. между домопритежатели и военнослужащи, които сж на фронта или въ тѣла, вънъ отъ постоянното имъ мѣстожителство, се продължаватъ по право въ полза на наемателя до три мѣсеца слѣдъ демобилизацията.

„Правоотношенията на всички други лица се уреждатъ отъ общия законъ за задълженията и договоритѣ.

„2. На чл. 4 слѣдъ първата алинея да се прибави втора съ съдържание: съ сжщото наказание се наказватъ и наемателитѣ, които поврждатъ наетитѣ здания.

„3. На чл. 8, втората алинея да се прѣредактира така: Рѣшенията на мировитѣ сждилища подлежатъ безусловно на прѣдварително изпълнение, което не може да се спира подъ никаква гаранция. Това се отнася и до издаденитѣ досега рѣшения по специалния законъ за наемитѣ на здания прѣзъ врѣме на войната.

„Настоящитѣ измѣнения, като повече отъ тълкувателенъ характеръ, иматъ сила откогато самиятъ законъ е влѣзълъ въ сила (12 априль 1917 г.)

„Вносителъ: А. Садразановъ

„Поддържатели: С. Манафовъ, Янко Куцаровъ, Г. Голевъ, Г. Поцковъ, Т. Ноевъ, С. Доневъ, С. Омарчевски, Ц. Бакаловъ, Б. Дуновъ, А. Димитровъ, М. Петровъ, Х. Радойковъ, Хр. Божички, И. Стоевъ, Г. Миневъ, С. Шиваровъ, М. Атанасовъ, И. Желевъ, Георгиевъ, Д. Арнаудовъ, З. Кръстевъ, Т. Пенковъ, Д. Георгиевъ, И. Каратаневъ, К. Николовъ, Хашимъ бей, Г. Занковъ, С. Дойчиновъ, П. Лисевъ, д-ръ Л. Дагоровъ, Н. Храновъ, Едхемъ Рухи, х. Юсуфъ Ибраимовъ, Хафузъ Салимъ Мехмедовъ, П. Вангеловъ, М. Златковъ, В. Карапанджовъ, Д. Шишковъ, Х. Хюсеиновъ, Т. Продановъ, М. Каралеевъ, Ибриямъ х. Юмеровъ, д-ръ Георгиевъ, Г. Атанасовъ, И. Велчевъ и Г. Стоиловъ“.

Прѣдседателъ: Има думата г. Константинъ Панайовъ.

К. Лулчевъ: Тръбва прѣдварително да се развие прѣдложението отъ вносителя.

К. Панайодовъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Азъ трѣбва да ви обясня отъ сега, че съмъ противъ туй прѣдложение по принципъ, защото азъ намирамъ, че квартирниятъ въпросъ е единъ отъ най-сѣщественитъ въпроси сега въ България, и особено въ София. Ако не съществуваше законъ, който ограничава стопанитъ на недвижими имоти да изваждатъ наемателитъ поради незадоволството отъ наема, който получаватъ, до колкото имамъ свѣдѣния, всички наематели сѣха да бждатъ изгонени, защото, прѣдъ видъ посѣпването на живота, изобщо всички стопани на недвижими имоти иматъ желание да увеличатъ наемитъ и тѣ, и да ги увеличатъ въ единъ много по-голямъ размѣръ, отколкото бѣха порано. Има случаи квартири, които по-напрѣдъ сж се давали подъ наемъ за 150 л. мѣсечно, да се даватъ сега за 500 л. мѣсечно, квартири, които по-напрѣдъ сж се давали за 100 л., да се даватъ сега по 300 л., квартири, които сж се давали за 300 л. — сега за 1000 л. Всѣки стопанинъ на недвижимъ имотъ гледа да бжде освободенъ имотътъ му чакъ по-скоро, за да може да го даде подъ наемъ другиму.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателътъ д-ръ И. Момчиловъ)

Поради голѣмия напливъ на хора отъ провинцията, слѣдствие на много причини, които не му е мѣстото тукъ да се разправятъ, търсенето на къщи за живѣне, особено въ София, е толкова голѣмо, щото прѣдлагането не може да го удовлетвори. И както въ всички икономически отношения, когато прѣдлагането не може да удовлетвори искането, цѣната на прѣдмета, който се дири, се повишава, така сжщо и по отношение на квартиритъ за живѣне тази цѣна въ София се повишава до неимоверни размѣри. Слѣдователно законътъ, който наложи ограничение на стопанитъ да не изваждатъ наемателитъ, по моето мнѣние, бѣше едно разумно дѣло на правителството и на Народното събрание и този законъ трѣбва да се запази. Нѣма съмнѣние, че могатъ да бждатъ внесени нѣкои поправки, нѣкои измѣнения, въ смисълъ да бждатъ отчасти удовлетворени и стопанитъ на недвижими имоти. Обаче тѣй, както се внася прѣдложението въ случая, като се запазва сжщиятъ размѣръ на наема само за тия лица, които иматъ мѣстожителството си не въ София, а на фронта или въ други градове, и то само за военно-служашитъ, така ако се приеме това прѣдложение, то цѣлото чиновничество, което живѣе тукъ, въ София, всички офицери, които живѣятъ тукъ и всички лица, които иматъ мѣстожителството си тукъ, ще бждатъ изгонени отъ стопанитъ на имотитъ, защото никой нѣма да остави имотътъ му да стои подъ първия наемъ. Азъ казахъ, че има нѣкои нѣща за измѣнение. Напр., би могло да се прѣдвиди нѣщо по отношение на търговскитъ заведения, а именно едно търговско заведение, което по-напрѣдъ се е давало съ единъ наемъ, сега да може да се дава съ другъ наемъ, защото сега търговцитъ печелятъ много повече, отколкото по-напрѣдъ, и тѣ сж длъжни отъ своя страна да увеличатъ наема на стопанитъ на имотитъ. Може така сжщо да се допустне извѣстно процентно увеличение на наемитъ, прѣдъ видъ слуховѣтъ, които се носятъ — не знамъ вѣрни ли сж или не — че Министерството на финанситъ имало намѣрение да настои, щото новата оцѣнка, която ще стане тази година за облагане съ данъкъ недвижимитъ имоти, да бжде направена по сегашната имъ реална стойностъ. Ако това нѣщо стане, трѣбва да признаемъ, че то пѣкъ за стопанитъ на имотитъ е голѣма тежестъ, защото ако стане една прѣоцѣнка и данъкътъ върху недвижимитъ имоти се наложи по сегашната имъ реална стойностъ, този данъкъ може да бжде много голѣмъ и може да погълне половината отъ наема, който получаватъ стопанитъ на недвижимитъ имоти.

Извѣстни поправки въ закона могатъ и трѣбва да станатъ. Обаче тѣй, както е туй прѣдложение, изцѣло азъ не мога да се съглася съ него. Азъ само бихъ се съгласилъ да отиде въ комисията, и тамъ ако се направятъ едни добри, справедливи поправки, които да могатъ да удовлетворятъ и стопанитъ на имотитъ, но да не накрънятъ интереса на наемателитъ чиновници, офицери и т. н., тогава може да се приеме. Обаче тѣй, както е туй прѣдложение, азъ отсега заявявамъ, че не мога да гласувамъ изцѣло за него.

Прѣдседателствуещъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Георги Поповъ.

Г. Поповъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Въ миналото засѣдание още се изказа желание, щото вносителятъ на това законодателно прѣдложение, г. Садразановъ, да бжде тѣй любезенъ да посочи истинскитъ мотиви, които сж го заставили да внесе това прѣдложение. Изглежда, обаче, че г. Садразановъ едвали ще има куража да поддържа своето прѣдложение — поне такова впечатление прави. Може би по-нататѣкъ у него ще се яви тая смѣлостъ, но поне до този моментъ прави впечатление, че той нѣма куража да излѣзе прѣдъ пленума на Народното събрание, слѣдователно прѣдъ българския народъ, да каже ония мотиви, които сж го заставили да сезира Народното събрание съ такъвъ единъ важенъ и, ще кажа, много сждбоносенъ въпросъ за момента, който прѣживѣва страната. Виждаме ние въ този законопроектъ мотиви, обаче това сж мотиви, които не могатъ да мотивиратъ прѣмахването на едно законоположение, създадено при извѣстни условия, които сж го наложили и които въ нищо не сж се измѣнили, условия, които на-противъ още заповѣдватъ извѣстни мѣроприятия, все въ полза на закона, измѣнението на който се иска съ това законодателно прѣдложение. Азъ не знамъ почтѣаемото народно прѣдставителство какъ ще се отнесе къмъ този законопроектъ, какво ще бжде поведението на г. министра на войната, по чието искане е създаденъ този законъ, и онова на г. министра на правосѣдието; сжщо, разбира се, ние не можемъ да знаемъ какъвъ ще бжде вотътъ на Народното събрание, и затуй именно сме длъжни да кажемъ своитъ съображения, по които този законопроектъ не трѣбва да стане законъ на нашата страна.

Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ, който се повдига съ този законопроектъ, казахъ, е отъ много важно и сериозно значение. Този законопроектъ засѣга единъ много жизненъ интересъ на гражданитъ въ нашата страна и — не трѣбва да си правимъ илюзии — макаръ днешното военно положение, съществуващата цензура да не позволяватъ на българското гражданство да каже своята дума по този законъ, азъ съмъ дълбоко убѣденъ и вѣрвамъ, че всички вие съзнавате, че това гражданство ще намѣри пътища, по които да каже своята дума по този законъ. Може-би нѣма да бжде днесъ, но азъ съмъ сигуренъ, че скоро, въ много близко бждаще, гражданството ще вземе думата и ще отговори както на г. Садразанова, така сжщо и на всички ония, които биха посмѣли да вдигнатъ рѣка и които биха гласували за това измѣнение. Ще си спомните какъ въ 1914 г., още когато мирътъ въ свѣта бѣ нарушенъ, когато всесвѣтската война встѣпи въ своя пѣтъ, още тогава отъ наша страна се повдигна въпросъ, щото българското правителство да даде ухо и да обърне своето внимание върху всички ония нужди, които сж прѣдизвикани отъ тая всесвѣтска война, и никой отъ насъ, когато е говорилъ за нуждитъ на населението, когато е говорилъ за интереси много близки, сжществени за маситъ, не е изключвалъ въпроса за наемитъ, като единъ въпросъ отъ първостепенно значение, който трѣбва да бжде непрѣмѣненъ придатѣкъ къмъ онова, което се нарича първа необходимостъ. Още тогавъ, казвамъ, се повдигна тукъ въпросътъ да се взематъ мѣрки, щото въ нашата страна, макаръ тя не още ангажирана въ всесвѣтската катастрофа, на широкитъ народни маси да се обезпечи едно сносно съществуване, прѣдъ видъ угрожающата опасностъ. 1915 г. мина и България биде замѣсена въ всемирната война. Тогава още по-отблизо на насъ нуждитъ и правителството даде ухо, обърна внимание върху туй и въ Народното събрание и отъ дѣсно и отъ лѣво заговориха, че е настѣпилъ моментътъ, когато трѣбва да се вслушаме въ нуждитъ на населението и трѣбва да се взематъ мѣрки, които да задоволяватъ поне най-необходимитъ, най-належащитъ нужди на населението, което е засѣгнато въ тая война. Задоволяване нуждитъ на работническата маса, задоволяване нуждитъ на срдната класа у насъ стана и доби първенствующе значение. Никой отъ насъ не си правѣше илюзията, че законодателнитъ мѣрки, които трѣбва да се взематъ въ тая ограда, трѣбва да цѣлятъ задоволяване нуждитъ на богатитъ, защото всички имаме дълбокото съзнание, че тия хора не само нѣматъ нужда отъ покровителство, но на-противъ, днесъ е моментъ, когато на тѣхъ трѣбва да се направи извѣстна прѣоцѣнка, защото твърде много започнаха да прѣскачатъ. Тѣ не се нуждаятъ отъ никаква закрила, отъ никаква защита, тѣ сж хора, които днесъ сж съ свѣршено развързани рѣцѣ, тѣ сж хора, прѣдъ които никакви прѣгради не стоятъ, за да трупатъ печалби, да богатѣятъ и да живѣятъ доста охолно. Обаче ние знаемъ въ какво положение се намиратъ всички останали, и тукъ отъ тая трибуна не веднажъ се е изтъквало какви голѣми нужди има да се удовлетворяватъ въ тия тежки врѣмена.

Като вземете прѣдъ видъ, г-да, до какви размѣри е поскъпѣлъ животътъ, като вземете прѣдъ видъ и до какви размѣри спекулацията си е пробила пѣтъ у насъ, че нищо не е въ състояние да спрѣ тази спекулация и туй поскъпване на живота, вие можете да си прѣдставите какво значение има този законопроектъ, който ще дойде да развърже рѣцѣтъ на г. г. домопритежателитѣ, на лицата, които даватъ подъ наемъ здания, въ които живѣятъ не богатитѣ търговци, не богатитѣ индустриалци, не богатитѣ хора въ тази страна, а работницитѣ, въ които живѣятъ дребнитѣ, бѣднитѣ еснафи и занаятчи, съ една рѣчь всички ония, които сѣ лишени отъ сръдства на съществуване въ днешно врѣме, всичкото богатство на които е само въ двѣтѣ рѣцѣ и което богатство можешъ да го изчислишъ въ заплатата на единъ чиновникъ въ нѣкое държавно или общинско или окръжно учрѣждение или въ нѣкоя кантора. Ако вземете тѣхното богатство и го поставите сръщу нуждитѣ, на които трѣбва да отговаря това богатство, съ което разполага този работникъ и чиновникъ, вие ще видите, че то не е въ състояние да задоволи напълно нито една отъ потребноститѣ на това лице и на неговото сѣмейство. Единъ работникъ, единъ еснафъ, единъ чиновникъ, единъ човѣкъ, било като учителъ или като работникъ въ нѣкоя търговска кантора съ заплатата, като започнете отъ 150 л. нагорѣ до 300 л., не е въ състояние днесъ да обуе сѣмейството си, когато знаеме, че само за обувки човѣкъ трѣбва да даде повече отъ 100 л.

С. Момчевъ: 200 л.

Г. Поповъ: Достатъчно е да кажа, че въ сѣмейството на такъвъ единъ човѣкъ има 5 члена, ето че той трѣбва годишно да даде половината отъ цѣлата своя заплата, за да вземе буквално само по единъ чифтъ обуца на членоветѣ отъ своето сѣмейство. Човѣкъ просто се пита какъ могатъ тия хора да живѣятъ, когато е знайно, че заплатата имъ не стига само да се обуютъ, а това за долни дрехи, това за шапка, това за горни дрехи, това за храна, всички тия работи оставатъ да се задоволятъ просто незнайно откъдѣ. Ние можемъ да си обяснимъ, че тия хора могатъ да живѣятъ, като сѣ намѣрили едно едничко сръдство, за да отговарятъ на тия свои нужди, а то е търпѣнието, грамаднитѣ лишения, като повечето ходятъ боси, голи, съ дрехи отъ прѣди нѣколко години и се хранятъ — това всички знаеме — съ малко папурникъ и нищо повече. Азъ завчера имахъ случай да констатирамъ, че тукъ въ столица София трѣвата, наречена спанакъ, се продава по 2-20 л. кило, когато ако я изчистите и изсушите, ще получите, че струва точно 4 л. Това е трѣвата, която днесъ се продава въ столицата на пазара и ако човѣкъ трѣбва да нахрани своитѣ дѣца съ спанакъ и съ папурникъ, азъ ви казвамъ, че той не е въ състояние да поддържа своето сѣмейство дори ако има приходъ 300 л.; едно 3-членно сѣмейство не може да се издържа съ 300 л., ако се храни само съ хлѣбъ и спанакъ. Направете вие сами смѣтката и си отговорете.

Днесъ съ този законопроектъ се повдига въпросътъ да се даде пълна свобода на домопритежателя да дойде и той да каже на наемателя: „Колко ми плащаш ти?“ — „50 л.“ „Ще давашъ ли 150 л.? Ако дадешъ, тогава ще сѣдишъ въ къщата“. А че всичкитѣ му пари сѣ 150 л. на мѣсець или нека сѣ 200 л., той не иска да знае. Ето това се иска ние да рѣшимъ тукъ. Ние признаваме, че има скѣпотия, обръщаме се къмъ населението и казваме: „Трай, ние ще ти помогнемъ; ще създадемъ комитетъ да се грижи, щото да имашъ евтини продукти, ще създадемъ дирекция, ще ѝ дадемъ право да нормира цѣнитѣ, туй ще направимъ, онова ще направимъ“. Вече три години, четвъртата настѣпва, какъ лъжемъ това население, че вземаме всички мѣропрития да го оградимъ отъ търговцитѣ, да го оградимъ отъ ония лица, които му доставятъ най-необходимитѣ за живота прѣдмети, като ги принуждаваме да даватъ на износни на покупателната сила на гражданитѣ цѣни продуктитѣ, за да могатъ послѣднитѣ да живѣятъ. Поне ние до сега само това вършимъ и правителството мисли, че досега е направило твърдѣ голѣма работа въ тази областъ. Но сетнѣ като вижда, че резултатитѣ сѣ тѣкмо обратни на туй, което искаме тукъ да направимъ, дохожда да се извинява и казва: „Какъ искате да ограничимъ спекулантитѣ? Не можемъ да ги ограничимъ. Спекулантитѣ не признаватъ законитѣ и не можемъ да ги уловимъ; всѣки казва: „Дайте ми възможность да спечеля, защото азъ купихъ този артикулъ на тази цѣна“ и дирекцията казва: „По фактуритѣ вие ще спечелите 30%, други — 15%, трети — 20%“ и въ края на краищата

артикулитѣ, които струваха 20 ст., сѣ се качили вече на 2 л. Съ една рѣчь, ние досега сме лѣгали това население, че можемъ да му помогнемъ съ нѣщо, а когато дойдемъ да констатираме пакъ сѣщитѣ резултати, казваме: „Е, не можемъ да помогнемъ; всичко поскъпнѣ, трудътъ поскъпнѣ, земята поскъпнѣ, туй поскъпнѣ, онуй поскъпнѣ, ще се помъчимъ доколкото можемъ“, а въ края на крайщата заявяваме открито, че не можемъ да помогнемъ. Днесъ въ тази областъ двѣ миѣния нѣма: всички знаеме, че въ областта на скѣпотията властта въ нашата страна е въ пълна капитулация, нищо не е направила, нито пѣкъ е въ състояние да направи нѣщо. Но, г. г. народни прѣдставители, ако ние съ законодателнитѣ прѣдложения, съ всичкитѣ закони, които се създадохъ тукъ, не можемъ да се боримъ съ скѣпотията — а то е явно, че не можемъ да се боримъ — и това всичко отъ страна на правителството се мотивира не съ злата негова воля, не съ лошитѣ негови мѣрки, а съ злонамѣреността на търговцитѣ и спекулантитѣ, то азъ се питамъ: защо правителството, когато има пълна възможность да забрани покачването, поскъпването на наемитѣ, което е сѣщо едно поскъпване на живота, защо се съгласява да стане туй и идва днесъ да ни казва: „Развързвамъ рѣцѣтъ на тия спекуланти, на домопритежателитѣ и наемодателитѣ“? Нали досега то се извиняваше, че не може да тури рѣчка на онѣзи стихии, които поскъпватъ живота? Днесъ то има въ рѣцѣтъ си единъ законъ, който забранява на наемодателитѣ, на стопанитѣ на къщи да повишаватъ наемитѣ; днесъ никой не може да повиши наема, никой не може да изхвърли наемателя на улицата. Защо сега ще трѣбва да дадемъ на домопритежателитѣ това право, за да покачватъ наемитѣ?

Министъръ П. Пешевъ: Нека прѣдложението да отиде въ комисията.

Г. Поповъ: Г. министре! Това законодателно прѣдложение не трѣбва да отива въ комисията. То трѣбва да умре тукъ, ако ние имаме пълно съзнание, че ние вършимъ дѣйствиелно едно сериозно дѣло. Азъ не мога да разбера каква смисълъ имаше законътъ, който ние тукъ вотирахме прѣзъ м. мартъ 1917 г.

Министъръ П. Пешевъ: Въ комисията ще го погребемъ.

Г. Поповъ: Защо днесъ идемъ въ Народното събрание да убиваме този законъ?

С. Костурковъ: (Къмъ министъръ П. Пешевъ) Внесете Вие единъ законъ и защитете интереситѣ и на едниѣ и на другитѣ.

Министъръ П. Пешевъ: Всѣки народенъ прѣдставителъ има право на законодателна инициатива. Можемъ ли да имъ забранимъ?

Г. Поповъ: Единъ отъ мотивитѣ, съ който вносителътъ мотивира своето прѣдложение, е, че военниятъ министъръ, както казва той, когато е внасялъ закона прѣзъ мѣсець мартъ миналата година, съвсемъ не е мислилъ съ този законъ да защити българскитѣ граждани въ тѣхната цѣлостъ отъ посѣгателството на домопритежателитѣ, а напротивъ е искалъ да защити ония български граждани, които сѣ на фронта. Ние всички сме взели участие въ разглеждането на този законъ и азъ мисля, че никой отъ насъ не би ималъ право да направи такъвъ комплиментъ на г. военния министъръ, да му каже, че когато е внесълъ това прѣдложение, когато Народното събрание е дебатирало по него и когато го е направило законъ на страната, се е цѣлило да се помогне на не цѣлото население въ страната, а този законъ непрѣмѣнно трѣбва да защити интереситѣ само на този, който е на фронта. Азъ се питамъ, тѣзи, които сѣ на фронта, кого защитаватъ? Само себе си ли защитаватъ? Който сѣ на фронта, само тѣ ли иматъ беззащитни сѣмейства, само тѣ ли иматъ дѣца, за които нѣма кой да мисли? Ами малко ли сѣ, г. Садразановъ, вдовици, които отъ 1912 г. твърдѣ изобилно наплодиха нашата страна? Отъ миналата и сегашната войни ние имаме 80—90 хиляди сѣмейства на инвалиди. Защо този законъ не трѣбва да покровителствува тѣзи инвалиди, които всѣки день пристигатъ до оградата на Народното събрание и искатъ да имъ даваме помощи и на които, когато дойде да даваме помощи, теглимъ ги на аптекарски вѣзни и ги раздаваме като една милость, а не като една помощ? Защо този законъ не трѣбва да покровителствува сѣмействата на онѣзи, които вече сѣ за-

гинали на бойното поле, а трѣбва да защитава само сѣмействата на онѣзи, които сѣ още живи на бойното поле? Какъвъ може да бѣде този мотивъ и това мотивъ ли е? Нима когато днесъ имаме 700, 800, 900 хиляди души на бойното поле, не оставатъ въ България още 4 милиона хора, за които трѣбва да се грижимъ и които ние прѣдсталяваме тукъ?

В. Коларовъ: Има войници мобилизирани, които не сѣ на фронта.

Г. Поповъ: И туй е вѣрно. — Нима ние не можемъ да кажемъ, че всички фабрики днесъ сѣ пълни съ работници, които живѣятъ тукъ и не сѣ на фронта? Ами тѣзи работници въ всички фабрични заведения днесъ Военното министерство и държавата ги смѣтатъ като една необходимостъ за воденето на войната и затуй ги държатъ тукъ. Нима тѣхнитѣ сѣмейства нѣматъ нужда отъ покровителство, нима тѣ трѣбва да бѣдатъ само въ фабриката, а тѣхнитѣ сѣмейства изхвърлени на улицата?

В. Коларовъ: Както и желѣзничаритѣ, телеграфиститѣ и пр.

Г. Поповъ: Това е маса свѣтъ. Погледнете служащитѣ въ всички държавни, въ всички общински, въ всички окръжни учрѣждения, безъ които не може да сѣществуватъ държавната организация нито една секунда, ако и тѣхъ пратите на фронта. Ами че тѣзи, които сѣ на фронта, ще умратъ отъ гладъ, ако тѣзи, които сѣ тукъ, не работятъ. Защо тѣхъ да не защитава законътъ, който се прие прѣзъ мартъ мѣсецъ 1917 г.? Какво е туй ваше сѣображение: „Всички бѣдни, всички немощни“? Че ние имаме маса свѣтъ, който е излѣзълъ вече отъ строя, поради своята възраст, които сѣ бѣдни хора, които живѣятъ подъ наемъ. Вие искате да дадете пълно право на господаритѣ на кѣшитѣ, на наемодателитѣ да заловятъ всички тѣзи хора за ушитѣ и да ги изхвърлятъ на улицата. Това ли искате вие? Вие сами всѣки день признавате, че животътъ е непоносимъ, че тия бѣдни хора изнемогватъ подъ тая тежестъ. Мнозина иматъ куража и публично признаватъ това, други го прѣмълчаватъ, но въ всѣки случай въ съзнанието на всѣки единъ отъ васъ лежи, че животътъ днесъ е станалъ абсолютно непоносимъ. Азъ днесъ не мога да видя единъ човѣкъ, който и да билъ той, да покрива своитѣ разходи съ обикновенитѣ свои приходи. Отъ четири години не съмъ видѣлъ единъ човѣкъ, безразлично отъ коя класа и да е, да дойде и да признае, че той може да живѣе съ ония срѣдства, които добива всѣки день. Чиновницитѣ ли живѣятъ съ тия срѣдства? Повечето отъ тѣхъ сѣ вече шкантирали своето бѣдеще. Ами това еснафътъ, дребниятъ занаятчия, тѣ сѣ хора, които сѣ вече свършено загинали и тукъ това не единъ пътъ е изясняно. Днесъ, когато ние туй съзнаваме, идваме и казваме: да, но една справедливостъ се налага. Каква е тази справедливостъ? Понеже всичко посѣпнало, трѣбва да посѣпнемъ и наемитѣ. Това оправдание ли е? Ние, прѣди всичко, когато разрѣшаваме тѣзи въпроси — които, напомнямъ ви, че се повдигнаха и въ 1914 г. и въ 1915 г. — още тогава, въ основата на своитѣ рѣшения, за да можемъ да туримъ кракъ на скѣпотията, на спекулацията, която веднага опери уши и доби една форма, не знамъ каква да кажа, казахме, че всичко трѣбва да се нормира върху базата на настоящето, т. е. до момента на обявяване войната. Какво можахме да запазимъ ние? Можемъ да кажемъ, че до извѣстна степенъ сме запазили наемитѣ, като, разбира се, много право може да се каже само въ извѣстни случаи, защото и по този законъ вече маса нарушения сѣ станали. Азъ мисля, че г. министърътъ на правосѣдието вече е сезиранъ съ този въпросъ, че сѣдебната практика отъ една страна и отношенията между наемодателитѣ и наемателитѣ сѣ се изменили и на много мѣста се е постигнало вече колосално повишение на наемитѣ. Завчера случайно единъ познатъ ми разкрива слѣдното: „Живѣя въ единъ доленъ етажъ, раздѣленъ на два апартамента; моятъ съсѣдъ по една или друга причина напуска; стопанинътъ даде този етажъ за 450 л. мѣсечно; до този моментъ азъ и прѣдишниятъ наемател плащахъ по 150 л.; моятъ комшия като си отиде, кждѣ отиде не зная, но този, който дойде слѣдъ него, плаща 450 л.; азъ получавамъ заплатата точно 450 л.“ Г. Садразановъ! Нѣма, освѣнъ да поднесете този бакшишъ на този човѣкъ, който е държавенъ чиновникъ, който прѣди войната бѣше човѣкъ съ завидно положение, защото кой тогава не завиждаше на чиновникъ, който получава 450 л.? На този човѣкъ сега вие му налагате съ този законъ да даде наемъ 450 л. Когато той живѣе съ 150 л. и 300 л.,

останалитѣ живѣемъ съ по 10 л. на день. „Днесъ, ако ми се наложи да платя, както моя комшия, който дойде, ние сме вече загинали“. Това сѣ факти вѣрни, не сѣ измислени — идете и ги провѣрете, кждѣто искате. Та, казвамъ, дори и днесъ този законъ, който сѣществуватъ, и той е нарушенъ въ много свои стѣпки, благодарение на неправилната редакция, която е дадена на първоначалния законъ, благодарение на разнитѣ сѣдебни практики днесъ, защото, да ви кажа, когато дойдемъ до сѣдебнитѣ практики, не знамъ какво хубаво и лошо може да се каже, но ние често пъти се натъкваме на нашитѣ божества — защото сѣдинтѣ за мене сѣ божества; тѣ не отговарятъ прѣдъ никого; нѣма законъ, прѣдъ който да отговарятъ, нѣма власт, прѣдъ която да отговарятъ; тѣ сѣ абсолютно независими и неограничени въ своитѣ разбирания и схващания и често пъти, когато дойдатъ да тълкуватъ единъ законъ, ще се захванатъ за нѣкоя буква, че ще ви изядатъ главата. И, да ви кажа, констатиралъ съмъ случаи, дѣто тѣ проявяватъ така амбиция въ тълкуването, че буквално искатъ да замѣнятъ Парламента, и ще кажатъ, че въ Парламента закони правятъ, но нищо не разбиратъ. Това е единъ аргументъ често пъти много силенъ у тѣхъ и често пъти тѣ си извоюватъ едно право да законодателствуватъ. Законътъ за наемитѣ виждаме, че е много ясенъ, и който иска да го избере въ духа на врѣмето, на момента, когато е създаденъ, ще разбере, че никой наемодател не може да увеличава наемъ, докато трае войната и три мѣсеца слѣдъ демобилизацията. По-ясно отъ туй може ли да бѣде? Но щомъ се смѣни наемателътъ, наемодателътъ е свободенъ: може да направи наема отъ 100 л. на 1.000. Това чудовищно тълкувание може да го даде единъ сѣдия, който нѣма желание да влиза въ духа на врѣмето, въ духа на закона, който е излѣзълъ отъ Народното събрание въ единъ такъвъ важенъ, критически моментъ, какъвто е настоящиятъ. Ама аргументи ще ви дадатъ, както и г. Садразановъ ни привежда такива аргументи: една велика несправедливостъ е да оставимъ всички да печелятъ, а притежателитѣ на грамадни кѣщи да не печалатъ. Г-да, азъ зная, какво би отговорилъ г. Садразановъ на въпроса, въ какво сѣ оценени домопритежателитѣ. Тѣ, казва, сѣ направили съ голѣма мѣка извѣстенъ капиталецъ, купили сѣ една кѣща и сѣ я дали подъ наемъ, за да живѣятъ; похарчили 20 хиляди лева, направили сѣ кѣщичка съ двѣ отдѣления, едно ното даватъ, а въ другото живѣятъ; тѣ даже сѣ борчъ я направили. Г. Садразановъ, вие увеличихте ли лихвитѣ на този домопритежателъ? Не само не му увеличихте лихвитѣ, ами вие го освободихте съ закона за мораториума нищо да не плати на банката, на която дължи.

П. Лисевъ: Толкова по-злѣ за него — и кѣщата ще хвъркне единъ день. Прѣдставете си домопритежателъ, чие то здание струва 50 или 100 хиляди лева и което се обитава отъ войнишко сѣмейство. Съгласно мораториума, който дава отсрочка за три мѣсеца слѣдъ демобилизацията, този домопритежателъ не може да си получи наема. Отъ какво ще живѣе?

Г. Поповъ: Вие съ този законъ не му помагате.

А. Садразановъ: Азъ искамъ съ този законъ да прокарамъ едно разграничение между разнитѣ категории наематели. Законътъ има тълкувателенъ характеръ и не изключва работата на тази комисиия, която е учрѣдена въ общината по нормирането на наемитѣ.

Г. Поповъ: Азъ ще говоря, пъкъ Вие ще дойдете тукъ да ми отговорите. Вие казвате туй въ своитѣ бѣлѣжки, които сѣ мотивировка къмъ Вашия законъ. Тѣзи, казвате, които сѣ тукъ, които не сѣ на бойното поле, защо да се ползуватъ съ право да не имъ се увеличава наемътъ? И мислите, че съ туй сѣ уврѣдени домопритежателитѣ. Ако има уврѣдени, не сѣ тѣзи, които по силата на закона не само че трѣбва да не увеличаватъ наема, но трѣбва и да не получаватъ такъвъ. А тѣзи, които вие искате да защитите тукъ, да имъ дадете още по-голѣмо право, ще видите, че тѣ не сѣ уврѣдени; тѣ напълно сѣ получавали наема си, щомъ херата сѣ тукъ. Значи, тѣ иматъ едно прѣимущество прѣдъ онѣзи, които оставатъ въ старото положение. Защо искате между двамъ домопритежателитѣ да прокарате тази привилегия за единия? Единиятъ, защото случайно има въ кѣщата си войнишко сѣмейство, нито наема ще повиши, нито наемъ ще получи, а другиятъ, който има сѣмейство, на ксето главата живѣе тукъ, на него искате да има право да увеличи наема. Значи, при прѣимущество, което има по стария законъ, ще му даде още едно, а другиятъ оставате да гладуватъ. Това е висша несправедливостъ, ако сте из-

лѣзли отъ гледна точка на справедливостта. Всички домопритежатели, чинито кѣщи сѣ наети отъ войнишки сѣмейства, ще кажатъ: ама несправедливостъ — не само не позволяватъ да увеличимъ наема, но не позволяватъ и да го псучаваме, а на тѣзи, които сѣ тукъ, позволяватъ да го увеличатъ. Това е още по-голямъ несправедливостъ. Но азъ ви казвамъ: тѣзи хора не сѣ ошечени съ нищо; тѣзи хора ще си получаватъ наема такъвъ, какъвто е билъ, ще си плащатъ лихвитъ, ако желаятъ, защото има мораториумъ, ще си жавѣягъ тѣй, както всички живѣятъ, слава Богу, съ всички ония приходи, които иматъ. Но тукъ трѣбва да подчертая, като е въпросъ за справедливостъ и несправедливостъ, че днесъ вие ще намѣрите маса свѣтъ, който е съгласенъ да е домопритежателъ, макаръ да получава стария наемъ; нѣщо повече — който би се съгласилъ да бѣде домопритежателъ, безъ да получава наема.

А. Садразановъ: Абсолютно равенство нѣма.

Г. Поповъ: Днесъ онзи, за когото казвате, че ималъ 20 хиляди лева и отъ кѣшицката си живѣлъ, азъ ви увѣрявамъ, че неговиятъ имотъ е получилъ баснословно голѣма цѣна: днесъ имотъ, който е струвалъ 20 хиляди лева, струва 60, 80, 100, дори 150 хиляди лева. Защо тогава ще седнемъ да плачемъ за ония хора, които въ продължение на войната, безъ да получаватъ наемъ, сѣ получили такива колосални стойности на своитѣ имоти? Защо ще плачете за тия хора, какъвъ смисълъ има да плачете? Едно здание, което е построено въ центъра на столицата за 100 хиляди лева, днесъ се продава за 7—800 хиляди лева, за единъ милионъ лева — защо ще плачете за тия хора? Не стига дѣто войната имъ създаде това благоприятно положение, че, като притежаватъ една кѣщурка, да иматъ днесъ вече почти милионъ, но ще плачете да имъ дадете и облагата да получаватъ голѣмъ наемъ, безъ да държите смѣтка, че тия наеми ще легнатъ върху плещитѣ на хора, съвършено неспособни да понесатъ този товаръ. Елате да създадемъ единъ законъ и да изтрепемъ всички наематели, за да дадемъ едно удовлетворение на тия домопритежатели, които въ сѣщностъ сѣ богати. Азъ не мога да си прѣдставя домопритежателъ бѣденъ. Може би неговитѣ срѣдства не сѣ тѣй добри, редовни, но щомъ е домопритежателъ, той се-таки има малко отъ малко кредитъ. Азъ ви казахъ прѣди малко, че днесъ хората живѣятъ съ кредитъ за смѣтка на бѣдащето. Какво ще шконтира онзи нещестникъ, който не може да поддържа живота си, докато наемателътъ, чийто имотъ и безъ да увеличи наема, се повишава, може да шконтира една частъ отъ този имотъ, може да заложи, за да прѣживѣе? Нали тукъ е въпросъ, г-да, да не убиваме населението, което днесъ изнемогва отъ тежеститѣ на тая война? Така че и този вашъ аргументъ е несъстоятеленъ. Азъ ви казвамъ: много права е мисълта, че това е единъ крайно несъстоятеленъ законопроектъ, и мога да ви кажа една горчива приказка — че този законопроектъ е продиктуванъ отъ домопритежатели не такива, които едва проживѣватъ съ своитѣ наеми, но домопритежатели, на които имъ се обърнаха очитѣ да печелятъ.

А. Садразановъ: Не е вѣрно.

Г. Поповъ: Забравиха вече туй човѣщина, туй хора, туй длѣжностъ.

Отъ крайната лѣвица: Патриотизмъ.

Г. Поповъ: А за патриотизмъ, за тази работа нѣма да говоримъ. Като че ли патриотизмътъ човѣкъ не може да го намѣри. Та този законопроектъ, г. Садразановъ, не е продиктуванъ отъ желанието да се поправи една несправедливостъ, но чисто и просто, за да задоволимъ нѣкои голѣми вълчи апетити. Сигурно въ дѣното на тази работа има нѣщо нечисто, защото днесъ е голѣма смѣлостъ, голѣмъ куражъ трѣбва да има човѣкъ, за да дойде да се изгѣпани тукъ прѣдъ Народното събрание, прѣдъ българския народъ и да каже: „Азъ искамъ да наложа скѣпотията“. Кой може да го каже това? Само г. Садразановъ може да дойде да го каже, въ единъ моментъ, когато всички навсѣкѣждъ говоримъ, че искаме ефтинъ животъ, че искаме да дадемъ всички морални и материялни срѣдства, за да подкрѣпимъ населението да излѣзе отъ този батакъ, да го изкараме отъ това безизходно положение. И вие се явявате тукъ и имате куражъ да поддържате този законопроектъ, да казвате: „Дайте скѣпотия“.

А. Садразановъ: Това не е вѣрно. Отъ законопроекта не изхожда увеличението на нѣкакви наеми; той има тълкувателенъ характеръ.

Г. Поповъ: Вие ще излѣзете да го защитите; виждамъ, че имате още куражъ. Какво значи, кажете, чл. 1 отъ законопроекта: (Чете) „Сроковетъ на всички договори за наемъ на жилища, сключени прѣди или слѣдъ 10 септемврий 1915 г. между домопритежатели и военнослужащи, които сѣ на фронта или въ тила, вѣнъ отъ постоянното имъ мѣстожителство, се продължаватъ по право въ полза на наемателя до три мѣсеца слѣдъ демобилизацията.“ Всички други поставятъ вѣнъ отъ закона. Какво значи туй? То значи още утрѣ всички домопритежатели да се явятъ съ една покана, едно отворено писмце или нотариална покана: „Вие сте тѣй любезенъ, господине, ако желаете да останете въ моята кѣща, ако желаете да ми бѣдете и по-нататѣкъ приятенъ гостъ и наемателъ — досега плащате 50 л. — отсега нататѣкъ ще плащате 250 л. Ако не желаете, азъ не ви насилвамъ — благоволете до една или двѣ седмици, съгласно еди-кой си законъ, да си излѣзете“. Какво значи туй? Това не значело увеличение на наема! Тукъ не съмъ искалъ, казва г. Садразановъ, увеличение на наема. Вие давате възможностъ пълна, безгранична, заповѣдъ давате на наемодателя да отиде да повиши наема — защото мотивътъ е такъвъ, туй се разбира и отъ закона ви. Има ли нужда за туй да споримъ? И имате още куражъ да поддържате този законопроектъ!

Когато се яви г. Панайодовъ на трибуната, помислихъ си, че ще поддържа законопроекта. Той заяви, че нѣма да го поддържа, но каза, че има нѣщо, което може и трѣбва да стане — то е, казва, за търговскитѣ заведения. Азъ не искамъ тукъ да защищавамъ търговцитѣ, но казвамъ: или това е единъ принципъ, на който трѣбва да се опремъ, за да дадемъ едно справедливо удовлетворение, което да попрѣчи на скѣпотията, или ще отидемъ да го цѣпимъ, дѣлимъ, класифицираме и т. н. Но азъ ще ви кажа, че г. Панайодовъ и тукъ не е правъ. Защото, казва г. Панайодовъ, твърдѣ много спечелиха. Ами, г. Панайодовъ, защо имъ позволихте да спечелятъ?

Отъ дѣсницата: Може ли да спре тия работи?

Г. Поповъ: Не можемъ да спремъ никого да печели. Добрѣ, ами нали имате и единъ законъ за данѣкъ върху печалбитѣ? Може ли да спре тия работи?

Р. Козаровъ: Данѣкъ ще имъ наложимъ.

Г. Поповъ: Но азъ казвамъ, въ основата на тия закони, които ние създаваме тукъ, е лежала мисълта винаги да не се позволяватъ печалбитѣ, които ще се отразятъ върху посѣпването на живота. Това е било винаги нашата цѣль. Ако има противенъ резултатъ, то е само затуй, защото отъ тази страна (Сочи дѣсницата), често пѣти и отъ тази (Сочи лѣвицата) не се е желало да се ограничи скѣпотията, а, напротивъ, съ създаване на законитѣ у насъ се е насърчавала скѣпотията, и, сетнѣ, ние твърдѣ много я загазили, извънредно много пари се спечелиха, колосални пари се натрупаха — чакайте да внесемъ едно законче, за да пооберемъ тѣзи, които спечелиха и да кажемъ на народа: „Позволихме да печелятъ, но виждате, вземаме отъ печалбитѣ“.

И щомъ мислите вие тази работа, тогава г. Панайодовъ нѣма защо да поддържа, че този законопроектъ трѣбва да засѣгне търговцитѣ, защото или едното е вѣрно, или другото. Защото, ако е вѣрно, че ние сме направили грѣшка, дѣто сме дали на търговцитѣ да спечелятъ много, и сега идемъ да я поправимъ, като внасяме единъ законопроектъ, съ който да имъ вземемъ частъ отъ печалбата, нѣма защо да увеличаваме наемитѣ. Нали ще имъ отворите тефтеритѣ и ще кажете: имате право толкова да печелите. Какъ ще направите смѣтката на единъ търговецъ? Ще му кажете: ти, господинчо, за наемъ плащашъ толкова, разносски имашъ толкова, толкова имашъ право да печелишъ, останалото дай — нали тѣй ще правиге? Сега казвате: чакай да увеличимъ наемитѣ, а законътъ за печалбитѣ изглежда, че нѣма да види блѣвъ свѣтъ. Или едното, или другото. Но азъ ви казвамъ, че това не може да бѣде причина да се внася единъ такъвъ несъстоятеленъ законопроектъ.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ не искамъ да ви занимавамъ твърдѣ много съ единъ такъвъ въпросъ, който е много ясенъ. Азъ само затуй вземахъ думата, за да кажа на г. г. министритѣ, че трѣбва твърдѣ много да си опичатъ ума, когато този законопроектъ, внесенъ отъ г. Садра-

занова, ще го правят законъ. Азъ казахъ, че ние днесъ нѣмаме право да излизаме да се боримъ открито съ домопритежателитѣ, не можемъ да пишемъ, не можемъ да се оплакваме, не можемъ нищо да направимъ, обаче тия хора, които ще засѣгне този законъ, тѣ ще намѣрятъ срѣдства да се изкажатъ.

Единъ въпросъ се поражда: какво ще бѣде утрѣ, когато това прѣдложение бѣде законъ? Квартирниятъ въпросъ, който занимава софиянци, пловдивци, варненци, русчулки и още нѣкои други градчета отъ десетъ години насамъ, не е единъ случаенъ въпросъ, не е единъ въпросъ лекъ за разрѣшаване. Мнозина сѣ искали да ангажиратъ държавата да разрѣши квартирния въпросъ, други сѣ искали да ангажиратъ окръжията, трети сѣ искали да ангажиратъ общинитѣ. Въпросътъ за жилищата, тѣй жизненъ за работницитѣ, е единъ въпросъ, който днесъ занимава цѣлъ свѣтъ, и ние нѣма да избѣгнемъ отъ разрѣшаването му. Въ нормално врѣме ние не може да се справимъ съ този въпросъ, а вие искате въ военно врѣме да се справимъ. Азъ не знамъ правителството какъ ще се справи, когато 3/4 отъ населението въ София живѣе подъ наемъ, когато 1/2 отъ населението въ Пловдивъ живѣе подъ наемъ, когато въ всички градове се живѣе подъ наемъ, и еснафи, и работници, и чиновници живѣятъ подъ наемъ. Не е вѣрно, че този въпросъ не съществува и въ селата. Азъ знамъ, че днесъ въ всѣко село има хора да живѣятъ подъ наемъ. Единъ много прѣсенъ случай имамъ да ви приведа. Единъ бѣжанецъ, който се ползува съ издрѣжката на правителството, дава му се помощъ да живѣе, настанява се въ една колиба въ едно село съ 3 л. наемъ. Единъ день гледамъ въ сѣдилището се каратъ съ наемодателя и сѣдния взема участие въ разправията. Наемодателятъ отъ 3 л. направи наема на 33 л. и туй при дѣйствието на този законъ, на който сега се иска измѣнението. Това е въ едно село, а пъкъ ние грѣбва да признаемъ, че въ една голѣма частъ отъ нашитѣ села има заселени такива хора, които живѣятъ подъ наемъ. Пъкъ и не всички жители на селата притежаватъ къщи. Та този въпросъ е голѣмъ въпросъ, който иде да прѣпльни чашата. Другиденъ, когато този законопроектъ на г. Садразанова ще види бѣлъ свѣтъ и ще бѣде законъ, който трѣбва да се изпълнява като законъ, ние ще бѣдемъ при слѣдния фактъ: всички наематели ще бѣдатъ на улицата, което, мисля, не може да бѣде желано и отъ почитаемото правителство. То, което трепери, сакънъ недоволство да не се яви, сакънъ двама души, доволни или недоволни, на едно мѣсто да не се събератъ да приказватъ врѣли-некипѣли, то ще осъмне при положението, че 3/4 отъ гражданитѣ на София сѣ изхвърлени на улицата по силата на този законъ и трѣбва да се разправя съ тѣхъ. Ако на васъ е много симпатично да се разправяте съ недоволни на улицата, заповѣдайте. Ние сме дълбоко убѣдени, че ако дѣйствително правителството сериозно мисли да прави законъ това прѣдложение, то само си търси белята. Тогазъ просто човѣкъ трѣбва окончателно да излѣзе съ убѣждението, че тукъ въ нашия Парламентъ се законодотелствува на шега, само да се мамимъ и лъжемъ. Въ 1917 г. излѣгахме наемателитѣ, а днесъ тѣй незабѣлзано, нито въ печата се пише, нито нѣкой смѣе да каже, г. Садразановъ се явява тукъ и иска да прокара единъ законъ за измѣнение закона за наемитѣ, въ резултатъ на който всички наематели ще се намѣрятъ на улицата. Патезе се, г-да! Всѣко едно недоволство на гражданитѣ ние сме готови да го използваме — това е нашата задача, но при все това, когато вземаме думата, ние сме длъжни да направимъ нужното прѣдупрѣждение. Всѣко едно недоволство си намѣрва своята канализация; и това недоволство ще си намѣри и водители, ще си намѣри и прѣдставители. Ние бихме желали този народъ да го видимъ да излѣзе на улицата и да каже своята дума, защото ние не можемъ да търпимъ такова едно несносно положение: да плачешъ, да изнемогвашъ подъ тежестта на мизерията, на глада, на босотията, на голотията, и да не можешъ да кажешъ двѣ думи. Ние това не разбираме, министритѣ да казватъ: „Нѣма недоволни“. Я вдигнете военното положение и вижте дали нѣма недоволни! Вие не имъ давате на хората възможность да се изкажатъ, а ние казваме: дайте имъ възможность да се изкажатъ. Съ този законъ вие ще имъ дадете възможность да се изкажатъ. Азъ ви казвамъ, че вие ще направите невъзможно тия хора да живѣятъ въ къщитѣ, тия хора ще излѣзатъ на улицата и нѣма вече да ви говорятъ само за наеми. Вие ще получите туй, отъ което най-много се страхувате, т. е., ще изкарате на улицата всички недоволни български граждани по силата на вашия законъ, защото съ този законъ вие насилва ще ги оставите на улицата. Не може да кажете: „Идете си

въ къщи“. Тогава г. военниятъ министъръ не може да изкара 1—2 роти и да каже: „Скоро ги натѣпчете въ къщи“. Ще каже, но не може да ги закара.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: И въ казармата нѣма мѣсто.

Г. Поповъ: И въ казармата нѣма мѣсто, както казвате, слѣдователно, ще останатъ на улицата и ще трѣбва да се разправяте съ тази демонстрирующа маса недоволници, които, казвамъ ви, нѣма да искатъ вече да говорятъ само за наеми, а ще искатъ нѣщо повече, защото, по силата на вашия законъ, имъ се дава право да излѣзатъ на улицата и да искатъ удовлетворение на своитѣ искания, които толкова врѣме съ тази именно властъ, която сте турили надъ тѣхъ, ги задушавате.

Прочее, мислете и правете. (Ржкоплѣскане въ крайната лѣвица)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. д-ръ Петъръ Джидровъ.

Д-ръ П. Джидровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Вземамъ думата да кажа нѣколко съображения твърдѣ накратко по поводъ на този законопроектъ, като вѣрвамъ, че това законоположение нѣма да стане законъ, не може да стане законъ.

К. Лулчевъ: И не трѣбва да стане законъ.

Д-ръ П. Джидровъ: Азъ мисля, че е длъжностъ на народното прѣдставителство да не удостоява съ приемане по принципъ такива прѣдложения, които не могатъ да намѣрятъ оправдание отъ живота и които могатъ да внесатъ смутъ въ населението. Азъ не познавамъ вносителя на този законопроектъ г. Садразанова...

А. Садразановъ: Не е важно.

Д-ръ П. Джидровъ: ... и искахъ да науча кой е. Отъ нѣколко дена насамъ питамъ кой е г. Садразановъ, който е сезиралъ Народното събрание съ този законопроектъ. Не можахъ да го видя — види се, е отсѣлствувалъ тия дни. Не зная защо, г. г. народни прѣдставители, въ мене се намира сѣ тая мисль, че този човѣкъ иска да се покаже на народното прѣдставителство, защото не мога да допусна, че този г. народенъ прѣдставителъ ще трѣбва да бѣде нѣкакво орѣдие на чужди интереси. И понеже не е виденъ досега, покачва се на една маса и ни се показва, показва важностьта си. Разбира се, ние можемъ да го видимъ, да се запознаемъ съ него, но нашата задача е, споредъ моето скромно разбиране, да му кажемъ, да му покажъ не трѣбва да излиза и че столчето, на което стои, ще трѣбва да се махне и да си заеме истинската величина.

Г. г. народни прѣдставители! Понеже чувамъ, че г. Садразановъ е прѣдставителъ отъ болшинството, азъ разбирамъ вашето чувство, че вие не можете да го оскърбите, като не му гласувате по принципъ прѣдложениято, защото виждамъ колко е било мъчно да се намѣрятъ народни прѣдставители да поддържатъ това прѣдложение. Въ самото болшинство достатъчно не сѣ се намѣрили и г. Садразановъ е потърсилъ поддръжници, за голѣмо мое съжаление — и азъ протестирамъ за това — между земледѣлцитѣ. Напр., тамъ виждамъ подписа на г. Омарчевски.

С. Момчевъ: Нека се знае, че отъ нашата, чистата група, нѣма нито единъ. (Смѣхъ)

Д-ръ П. Джидровъ: Отъ чистата група нѣма, но отъ другата група, на г. Омарчевски и г. Цанко Бакаловъ, има.

С. Омарчевски: Станало е случайно по погрѣшка. Не съмъ го челъ даже, когато съмъ подписалъ.

Д-ръ П. Джидровъ: Значи погрѣшка. Азъ добре съмъ го оцѣнилъ. Е, г-да, ако по погрѣшка сѣ подписали нѣкои тукъ, очевидно нѣма и достатъчно число народни прѣдставители, които да го поддържатъ.

Г. г. народни прѣдставители! Това е едната страна на законодателното прѣдложение, която трѣбва да се изтъкне, но има и друга страна, която сѣщо трѣбва да се изтъкне. Наврѣмето, когато се приемаше законътъ за наемитѣ на зданията прѣзъ врѣме на войната, имаше сътрудничество на Министерството на войната и на Министерството на правосъдието. Значи изпълнителната властъ, по силата на конституцията, макаръ че имаше прѣдложение отъ нашата

парламентарна група, излъже със свое собствено законоположение и всички частни предложения минаха на общо разглеждане. Тогава, значи, се съобразиха всички условия, и нека ви признам, аз лично не бях доволен от резултатите на комисията, не бях доволен и от резултатите, които се добиха тук, като стана закон туй, което ви е известно, защото има много несъобразности, има много грешки и много несправедливости. Но това е закон, който се прилага, закон, който има недостатъците си, тези недостатъци ние ги виждаме в катадневния живот и ще трябва, следователно, ако наистина тия недостатъци на закон се чувствуват, на почвата на този закон, г. г. народни представители, да се поправят съществующите норми, било съ законодателно предложение по частна инициатива, било съ предложение от съответното министерство. Интересно е, че ние дебатирате такъв един закон без да знаем какво мисли авторът му, без да знаем какво мисли г. военният министър, без да знаем какво мисли г. министърът на правосъдието.

Първият принцип, който се внася в този законопроект, е ясно очертан — покровителствам военнослужащите и техните семейства, а за останалото население не вземам никаква грижа. Може ли да приемем този принцип, г. г. народни представители? Войната създаде едно нещастно положение за войниците и войнишките семейства — това е безспорно — но войната създаде и една скъпотия, която чувствуваме много добре и която прави невъзможен и несносен живота на цялата бедна еснафска средна маса от българското население. Съ какво преимущество ще се яви войникът в тила, който вие искате да покровителствувате, или офицерът от тила, който искате да покровителствувате, пред работника, който няма достатъчно средства да живее, пред еснафа, който пропада и едвам може да съществува, пред онай широка бедна народна маса? Очевидно, такъв един принцип не може да се застъпва.

На второ място, г-да, види се, за да се изплашат наемателите, въ чл. 3 се предвижда един юридически абсурд: „Решенията на мировите съдилища подлежат безусловно на предварително изпълнение, което не може да се спира под никаква гаранция“. Аз се интересувам да зная г. г. юристите от болшинството дали ще вдигнат ръка по принцип за такъв един закон и интересувам се да зная дали г. министърът на правосъдието няма да стане и да каже: „Това по принцип въ една Камара не може да се приеме“. Г. г. народни представители! Едно решение, издадено по съществующите закони, то може да има предварително изпълнение. Какво иска сега създателът на новия закон? Безусловно да има предварително изпълнение. Ами щом се допусне по силата на закона предварително изпълнение, думата безусловно няма ръшително никакво значение. Но хората спират изпълнението на решенията по простата причина, че решенията не са окончателни и по това има установено мислене у юристите, че онова решение, което не можеш да спреш, е окончателно. Ако не можеш да спреш предварителното изпълнение на едно решение, което не е окончателно, тогава обжалването няма никаква смисъл. Окръжният съд отменява решението на мировия съдия, обаче вие безусловно сте дали предварително изпълнение, без никаква друга гаранция. Каква смисъл има тогава обжалването, макар и окръжният съд да отмени решението на мировия съдия? Вие сте дали едно обжалване да се спре изпълнението на едно неправилно решение. Окръжният съд уважава вашите мотиви, но вие няма какво да изпълнявате. Значи, вашето отиване въ апелацията е било само за да защитите вашето право на теория, но не да добиете защита на интересите си, които правото защитава.

Г. г. народни представители! Аз още един път изказвам очудване, че такова едно предложение е подписано от хора, които, ако съ се спрели на тая мисъл, не би трябвало да подписват. Признавам, че често пъти се подписва, за да мине едно предложение; не можем да бъдем отговорни поддръжателите нито за мотивите, нито за текста му, но има случаи, г-да, какъвто е този, който ние трябва непременно да не си даваме подписа, защото не само съ нищо не се помага на тая нужда, но се проръжда наопаки съществующия ред, особено въ големите градове, за които се прави този закон. Да ви направя признанието, че този капитал — понеже това е големият мотив за изменението на закона — който е вложен въ строенето на къщи, е най-онеправдан сравнително, въ тая смисъл, че докаго държавата съ своите закони и институции даде възможност на другите капитали да спече-

лят 200, 300, 500 и повече от 1.000%, на този капитал, който е вложен въ здания, даващи се под наем, му претъпя една увеличена печалба. Това е една несправедливост за този капитал и едно несъответствие между капиталистите. Аз няма да се грижа да защитавам тези хора, това не е моя задача, има тук голми капиталисти, които може да се защитават, но ако този законопроект се приеме, тая несправедливост ще се прмахне ли? Ще се прмахне въ друг смисъл, че всички тия хора, които държат под наем здания, ще бъдат изхвърлени на улицата. Разбирам, възражава се, че законът не говори нищо за улицата, за изпъждане, но се разбира много добре, че когато вие имате право да ме поставите под нормите на частното право, имате същевременно възможността да ме изпъдите от една къща, като ме предизвестите 15 дена по-рано. Чисто и ясно: „Васъ Ви не желая, предупреждавамъ Ви 15 дена по-рано и Вие сте длъжни да излъзете, ако не, чрезъ съдебен приставъ ще ви извадя“. Това значи, че наемодавецът има право след 15 дена да намери друг наемател, който ще предложи по-голям наем. Увеличението на наемите, г-да, което ще се остави на свободата на наемодавците, не е съ един малък процент. Аз зная случаи, където едно семейство е държало под наем няколко стаи и е плащало 100 л. месечен наем, а след излизането на това семейство наемодавецът получава 400 л. наем; аз зная къщички, две стаички, където се е плащало 30—40 л. месечен наем, след напускането на семейството те се дават под наем за 100—150 л. Кажете, г-да, какво ще стане съ този беден свят, който сме оставили било по закона, било по недъгавост тук, не е на фронта, не е войнишки свят, какво ще стане съ ония семейства, които чакат прехраната си от труда на тия бедни хора? Замислете ли се какво ще стане на утръшния ден, след като това нещо го направите закон? Насъ ни призовават да отидем въ съдилищата да видим какво става. Там, при един строго ограничен закон, има един наплив, какъвто не може да си представим. Вие, като народни представители, отидете и вижте какво правят нашите мирови съдилища, а ако това бъде закон, не коридорите на всички мирови съдилища, а и площадите и улиците не ще могат да съберат хората, които ще се призовават на съд. Ами тия хора вие трябва да решите предварително, че искате да извадите на улицата. Маса свят на улицата! Г. министър-председателят ни каза: „Когато едно правосъдие съди народа, то не е правосъдие“, и той иска да се внесат изменения въ закона за стопански грижи и обществена предвидливост, за да не се осъжда народът, а да се осъжда истинските престъпници. Аз ви казвам, че когато вие създавате едно частно право, каквото е това, при което вие трябва да пдидите съ съдебни пристави, каквито не можете да имате и не можете да назначите, а ще трябва да имате наемни съдебни пристави, това не е частно право, не е истинско право и, следователно, не може да бъде прието.

Аз, прочее, не се страхувам от туй, че това предложение ще стане закон, но аз моля вас, г. г. народни представители, пред вид на особеното положение, въ което се намираме, и пред вид на туй, че няма ръшително никакво оправдание въ мотивите на това законодателно предложение, по принцип да не го приемете. И ако наистина сте дошли до убъждение, че трябва да стане някакво изменение, било въ защита на наемодавеца, било въ защита разумна на наемателя, моля ви се, вие сте силни, вие сте властни, поканете правителството, министра на правосъдието и военния министър да ви внесат един законопроект, който да разреши тази задача, да прмахне тия трудности. И това не е мъчна работа. А вие като пратите това въ комисията, какво ще стане? Вие ще го пратите съ убъждение да не излъже никога от тази комисия, ще го пратите съ убъждение, че това няма да стане закон. Ама по такъв начин вие по-жестоко ще накажете или оскъбите вашия партизанин, защото иначе, ако излъзете съ мотиви да му кажете, че това не е законопроект, създава се една практика народните представители да внимават, когато ще внасят един законопроект.

Аз моля, прочее, да приемете изказаните съображения за сериозни, и да отхвърлите по принцип законопроекта. А моля министра на правосъдието, докато засъдава Камарата, да се занимае съ един важен въпрос, който се касае именно до съществуването на така наречената наемна квартирна криза. Г. г. народни представители! Наемите каквито съ, съ непоносими. Мене не ме интересува сега г. Гендович, не се интересувам и за себе самия и за другите, които могат да кажат: „Ние имаме голми къщи“, не

трѣбва за тѣхъ да се грижимъ и азъ нѣма за тѣхъ да се грижа. Но има въ София бѣдни домопритежатели, има хиляди кѣщи и кѣщички построени съ заеми. Тия хора досега сѣ изкарвали доходъ отъ наемитѣ и сѣ прѣживѣвали. Ако синътъ, бащата или другъ членъ отъ сѣмейството е войникъ, на това сѣмействѣ, понеже има имѣтъ, не даватъ войнишка помощъ, и понеже отъ една страна има мораториумъ и отъ друга страна не могатъ да увеличатъ наема, а животътъ е много поскъпналъ и заради тѣхъ, би било една справедливостъ на тия именно домопритежатели, които иматъ построени кѣщички съ заемъ, които ги иматъ и ипотекирани — а това е лесно и да се разбере и да се направи доказуемо — на тия хора да отидете на помощъ. Ще се увеличи тогава наемътъ, но не трѣбва увеличениятъ наемъ да падне въ тежестъ на наемателя. Веднага вие ще намѣрите едно сръдство за това: държавата, която е похарчила милиарди, г. г. народни прѣдставители, държавата, която всѣки день харчи днесъ по 5 милиона лева, тази държава ще може да даде нѣколко десетки и даже хиляди лева на малките, дребни домопритежатели, като посме върху себе си разницата и плати наложителенъ и справедливъ данѣкъ на малките домопритежатели.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Дечо Теневъ.

Д. Теневъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Вѣрно е, че единъ народенъ прѣдставителъ, отъ който и да е страна, може да внесе законодателно прѣдложение, но то пѣкъ трѣбва да бѣде по-нататѣкъ отъ всѣхъ китѣ народни прѣдставители разисквано и гласувано или отхвърлено. Така че г. Садразановъ има това право да внася разни прѣдложения, по неговитѣ убѣждения. Може би съ такова убѣждение да е челякътъ, не можемъ да го обвинимъ веднага направо, че той дѣйствува, напр., подъ нѣкакви чужди влияния или нѣщо друго, но дава видъ да се съмнѣватъ нѣкои хора въ това, защото поддържа и внася едно прѣдложение, което е крайно несправедливо. Ние, групата, отъ която изхождамъ, не сме съгласни по никакъ начинъ да допустнемъ прѣзъ Камарата да мине единъ такъвъ несправедливъ законъ.

Р. Козаровъ: Чистата група ли или нечистата?

Д. Теневъ: Чистата група, да. — Защото азъ ще се спра малко да кажа кои ще засегне, на кои въ кесинтѣ ще влѣзе отъ този законъ и на кои пѣкъ отъ гърба ще излѣзе. Вие знаете, г. г. народни прѣдставители, нѣма да говоря за онѣзи, които по случайностъ сѣ спечелили, нѣкои дребни чиновници, които сѣ взели нѣкой дребна кѣшурка; тѣ нѣматъ претенцията днесъ да искатъ увеличение на наемитѣ. Но ако питате за грабежъ, днесъ той е въ голѣмитѣ. Вие виждате кои иматъ днесъ най-голѣмитѣ здания въ София и въ другитѣ центрове. Вие вземете кой да е градъ, напр. София, ще видите, че най-голѣмитѣ здания сѣ на разни лица, които сѣ били прѣдприемачи на разни прѣдприятия, на хора, които сѣ ставали министри и които, може би, днесъ да сѣ министри, на адвокати и др. нѣкои съсловия, които дѣйствително, признавамъ, може да кажатъ, че и тѣ сѣ полагали трудъ, за да спечелятъ това богатство, то не е безъ трудъ, но споредъ мене такъвъ трудъ е непростенъ и даже прѣстѣпенъ. (Възражение отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Защото, г-да, ако вземемъ да цѣнимъ труда, вие ще намѣрите, че най-голѣмъ трудъ, и ченъ трудъ даже, полага земледѣлецътъ, но и 30 години, и 100 години да работи, пакъ не може да направи за себе си една колиба да живѣе. А вие виждате какъ е лесно въ такива мѣстни врѣмена, като днешното и като миналата война, да се забогатѣва. Па и която една партия да е дохождала на властъ, виждате хора бѣдни, оплакватъ се, а като станатъ министри, иматъ по нѣкой и друга кѣща въ София, акции въ акционерни дружества и работитѣ имъ растатъ и отиватъ напредъ. Трудъ, казватъ, полагатъ; трудъ, но — повтарямъ пакъ — прѣстѣпенъ трудъ, който не може да се опрости.

С. Лилковъ: А какво ще кажете за вашитѣ другари, които иматъ акции?

Д. Теневъ: Г-да! На кого на гърба ще легне пакъ туй измѣнение, което се внася? Ще легне на гърба на онеправдани хора, които денонощно работятъ, било като работници, дребни еснафи или като проходящи въ нѣкои градове, макаръ, може би, отъ нѣкои села. Тѣзи хора, които сѣ експлоатирани толкозъ отъ онѣзи, които иматъ днесъ голѣмитѣ печалби и голѣмитѣ капитали, пакъ на тѣхния гърбъ ще легне това. Не стига дѣто въ друго врѣме

сѣ трупаха печалби отъ тѣхния гърбъ, отъ тѣхния трудъ, ами и въ днешно врѣме, когато сѣ ги пратили на бойното поле да защищаватъ именно капитализма, както казватъ другаритѣ отъ крайната лѣвица. Вие имъ давате пълно право да ни кажатъ днесъ това и тѣ сѣ прави, че когато ги пращате да защищаватъ капиталитѣ, които на тѣхния гърбъ сте ги печелили, днесъ, когато тѣ сѣ на бойното поле, за да ги защищаватъ, вие пакъ искате и послѣдната имъ капка кръвъ да вземете, да ги одерете живи!

Р. Козаровъ и други: Е, много е казано.

Д. Жанкардашлийски: За войницитѣ не се отнася, Дечо; недѣй приказва.

Д. Теневъ: Когато въ днешно врѣме българскиятъ народъ и най-вече най-бѣдната класа най-много се жертвува и си дава живота, губи си главата, онѣзи хора, които иматъ капиталитѣ си пласирани въ нѣкакви сгради, ще искатъ да не губятъ нищо. Е, г. г. народни прѣдставители, коя класа днесъ въ България докара това положение? Нима работницитѣ го докараха? Управлявалитѣ до днесъ страната и всѣхъ китѣ страни, които сѣ сѣ извѣстно разбираше, които сѣ сѣ извѣстни военни цѣли, които искатъ често пѣти войнитѣ за лични облаги, тѣ докараха днешното положение. Тѣ го докараха съ законодателството; така сѣ сѣ защищавали, така закони сѣ създали, защото сѣ управлявали.

(Прѣседателското мѣсто заема прѣдседателътъ)

Нѣкой отъ дѣсницата: Защо ржкоплѣскаше за Добруджа, като казахме, че ще я вземемъ?

Д. Теневъ: Кой капиталистъ или лихваринъ се засѣга днесъ, какви капитали се засѣгатъ въ войната да се реквизирирѣтъ? Какво се взема днесъ на капиталиста, който е вложилъ своя капиталъ въ сгради? Ако му реквизирирѣтъ нѣщо, плаща му се повече, отколкото трѣбва, когато на единъ селянинъ или работникъ се взема трудътъ. Разбира се, че на г. Гендовича му е тежко, като не може да си заповѣдва на кѣшитѣ и търси начинъ какъ да изпѣди генералъ Протогеровъ отъ тамъ. Но плащатъ му на г. Гендовича.

Х. Гендовичъ: Я му плащатъ, я не.

Д. Теневъ: Не е онеправданъ тѣй, както сѣ онеправдани другитѣ. Г. г. народни прѣдставители! Прослѣдете богатствата — не искамъ да обиждамъ никого, но мисля, че говоря правото — прослѣдете богатствата на всѣки единъ и вие ще видите историята на неговото богатство каква е, съ какъвъ трудъ е спечелено, и направете смѣтка кое какъ е спечелено и особено печалбитѣ за кѣси врѣмена какъ сѣ ставали.

Азъ бихъ обърналъ вниманието на правителството върху единъ другъ въпросъ. Наемитѣ най-малко се по-двигатъ днесъ въ София и въ други нѣкои голѣми градове. Въ днешно врѣме имаме разни пенсионери, имаме разни други съсловия, които сѣ печелили въ друго врѣме и днесъ искатъ хемъ повече да печелятъ, хемъ пѣкъ да живѣятъ по-добъръ животъ. Виджте каквито щете заведения, които се посѣщаватъ, вижте какви комарджилци се разиграватъ, което е прѣстѣпно споредъ насъ, виждате какъ банкноти се носятъ като снопи. (Възражения отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) И благодарение на войната, виждате, че жителитѣ на София, отъ 120 хиляди, сега сѣ порастнали на 200 и нѣколко хиляди. Благодарение на това наемитѣ сѣ доста заскъпнали и е тежко на нѣкои, които не могатъ да използватъ това положение. Не само отъ провинцията има хора тукъ, които трѣбва да си отидатъ и не имъ е мѣстото въ София, такава концентрация да не става, ами ние виждаме, че има хора отъ нашитѣ съюзни държави, има цѣли сѣмейства, които сѣ дошли да харчатъ колкото е възможно повече пари — колкото да похарчатъ тукъ сѣ не могатъ да похарчатъ колкото ако живѣятъ въ своитѣ държави — и тѣзи съюзници днесъ азъ знамъ факти, че даватъ най-високи наеми. Даватъ по 1.000 л. на мѣсецъ само за 2—3 стаи; пазаряватъ ги за цѣла година за 12.000 л. Правителството трѣбва да вземе мѣрки. Една комисия имаше назначена, която да прослѣди какви хора има тукъ и да не имъ позволява да стоятъ дълго врѣме. Азъ мислѣхъ, че на тая комисия трѣбваше да се даде право и онѣзи хора отъ нашитѣ съюзни държави да изпрати на тѣхното мѣсто, а не тукъ да увеличаватъ наемитѣ и да усилятъ апетититѣ на онѣзи ненаситни, които въ други врѣмена сѣ печелили и трупаха и днесъ да отидатъ още да засилватъ своитѣ апетити и да искатъ да оскубятъ онзи бѣденъ войникъ, който е на бойното поле. Ето защо азъ

нѣма да се спирамъ да разглеждамъ законопроекта така, както го разглеждаха прѣждеговорившитѣ, отъ юридическа гледна точка, защото не съмъ юристъ. Азъ се спрѣхъ на справедливата страна на въпроса и бихъ помолилъ г. вносителя на прѣдложението да го оттегли и да не се обижда отъ това. Това не е нѣщо, съ което единъ народенъ прѣдставителъ може да се компрометира, когато той си признае грѣшката и каже, че оттегля прѣдложението, но повече ще бѣде компрометиранъ, ако настоява за него.

П. Лисевъ: Едвали ще го убѣдишъ.

Прѣседателятъ: Има думата г. Андрей Садразановъ.

А. Садразановъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Продължението на войната, както знаемъ всички, създаде нови условия, които увеличиха въ голѣмъ размѣръ, до голѣма степенъ борбата за съществуване на всички слоеве отъ обществото въ стремежа имъ да си осигурятъ необходимитѣ срѣдства за прѣпитание. Това, което въ нормалнитѣ врѣмена, прѣди войната, не бѣше отъ естество да прѣдизвика загриженостъ каквато и да бѣде, сега, при така развиващитѣ се събития, повдига цѣли въпроси въ свързка съ прѣхраната на отдѣлни сѣмейства. Народното събрание отъ четири години насамъ, въ резултатъ на всичко това, трѣбваше да измѣни нѣкои постановления отъ съществуващитѣ закона, като съобразно духа на врѣмето урегулира правоотношенията на отдѣлни членове и сѣмейства въ държавата. Отъ такъвъ характеръ е и този, внесенъ и гласуванъ миналата година, законъ за наемитѣ на здания прѣзъ врѣме на войната. Колкото се отнася до материалнитѣ послѣдствия, които прѣтрѣпѣха разни категории военнослужащи и други свободни, останали въ тила, въ своето мѣстожителство граждани, войната не еднакво засѣгна всички слоеве на обществото, както това е въ нормално врѣме, въобщо не можеше да има правилни съотношения между материалното положение на едни и другитѣ, както това е въ нормално врѣме. Най-голѣмата частъ и най-жизнеспособнитѣ сили отъ народа влѣзоха въ армията, както ви е извѣстно, още въ началото на войната и досега продължаватъ съ еднаква твърдостъ, съзнание и постоянство да отстояватъ интереситѣ на отечеството. Тази категория военнослужащи, поставена изключително подъ режима на войната, трѣпи всѣки день, както съмъ билъ и азъ войникъ и зная, лишения въ материалнитѣ срѣдства. Освѣнъ това тѣ даватъ всѣки день най-скѣпото: своето здраве, лишаватъ се отъ своя животъ и затова държавата въ всичкитѣ моменти прѣзъ врѣме на войната се е грижила най-много за благосъстоянието на тѣхнитѣ сѣмейства, поддържала ги е въ разни направления, колкото е било възможно да става това, за да се внесе едно успокоение между тѣхъ, които сѣ глави на тѣзи сѣмейства. Едни отъ тѣзи сѣмейства за винаги, а други врѣменно се лишиха отъ своитѣ глави. Обаче има друга една частъ отъ народа, на всички ни е извѣстно, която по една или друга причина остана незазѣгната отъ мобилизацията, остана въ своето мѣстожителство, нѣмаща нищо общо нито съ тила, нито съ фронта, и тия хора, освѣнъ че сѣ далечъ отъ несгодитѣ, но отъ друга страна бѣха най-облагодѣтелствуванни, понеже имаха и иматъ възможности, докато имъ сѣ развѣрзани рѣцѣтѣ, да бѣдатъ поставени въобщо въ материално отношение много по-горѣ, отколкото мобилизиранитѣ, и да могатъ несравнено по-добрѣ да посрѣщатъ нуждитѣ на живота си.

Миналата година при гласуване на закона за наемитѣ на здания прѣзъ врѣме на войната, азъ виждамъ, че Народното събрание се е ръководило главно отъ мисълта да се услужи, да се създадатъ извѣстни сгодни условия и да се внесе едно успокоение между военнослужащитѣ, да се създадатъ по-добри условия за тѣхнитѣ сѣмейства, за тѣхнитѣ близки и роднини, които живѣятъ подъ наемъ въ чужди здания и които се поддържатъ отъ този глава на сѣмейството, защото, разбира се, като сѣ лишили отъ ръководството и труда на своя глава, не могатъ да понесатъ скѣпотията, която е извѣстна на всички. Но тукъ, обаче, не сѣ вземени достатъчно прѣдъ видъ интереситѣ на друга една частъ, която, особено въ голѣмитѣ градове, очаква прѣхраната изключително отъ наемитѣ на своитѣ здания. Нѣма даже да бѣде прѣувеличено, ако се каже тукъ, че много вдовици има — азъ лично познавамъ такива — които, макаръ че иматъ здания на нѣкаква сума отъ 100, 200 или 50 хиляди лева безразлично, които очакватъ прѣхраната изключително отъ наемитѣ на своитѣ здания, които, обаче, ако зданията имъ бѣдатъ обитавани отъ войнишки сѣмейства, сѣ принудени да гладуватъ. Много такива сѣмейства има. Даже това обстоятелство е една отъ причинитѣ,

дѣто виждаме, че много отъ тѣхъ сега прѣзъ врѣме на войната сѣ заставени да продаватъ своитѣ здания, да се лишаватъ отъ тѣхъ и по такъвъ начинъ да се трупатъ зданията въ рѣцѣтѣ на едни за смѣтка на други, което не би трѣбвало да се позволи, споредъ мене, прѣзъ врѣме на войната. Ако е забранена продажбата на разни покрити и непокрити стѣжания или недвижими имоти въ новитѣ земи, ще трѣбва същиятъ законъ да се приложи и въ старитѣ земи, за да не бѣде лишена отъ възможността да вземе участие въ свободната конкуренция при покупкитѣ и продажбитѣ и тази частъ отъ народа, която е на фронта и въ тила, защото едни, като намѣрятъ поле за работа, ще се обогатяватъ за смѣтка на други, на тѣзи, които сѣ въ редоветѣ на армията.

Вие знаете, че законътъ за наемитѣ е внесенъ миналата година отъ военния министъръ. Той, разбира се, не може да бѣде водимъ отъ други съображения, освѣнъ да внесе извѣстно успокоение между военнослужащитѣ, което му се е налагало като дългъ, но не е направено едно разграничение между разнитѣ категории наематели, останали свободни тукъ въ своитѣ мѣстожителства и военнослужащитѣ. Значи отъ едно подобно улеснение, което се е искало да се направи, едни ще се възползуватъ като паразити, а другитѣ — не. На мене цѣлата ми е да се прокара едно разграничение отъ тълкувателенъ характеръ въ гласуваня отъ миналата година законъ, като се отдѣлятъ свободнитѣ, останалитѣ въ мѣстожителството си наематели, отъ тѣзи, които сѣ поставени подъ режима на войната и сѣ на фронта и очакватъ само на 15 или 30 л. заплата, която не имъ стига за тютюнъ и боя. Та, безъ да искамъ по-нататкъ да зная, какво ще излѣзе отъ този законъ, азъ правя това прѣдложение. Ако слѣдъ туй ще настѣпи повишение — не мога да прѣдвидя бѣдещето — или нѣкаква аномалия въобщо по наемитѣ на зданията прѣзъ врѣме на войната, нека се създаде другъ законъ, който пъкъ да нормира тѣзи наеми. Противъ това нѣмамъ нищо; даже азъ съмъ съгласенъ за нѣкои и други работи да се внесе законопроектъ въ комисията, доколкото се касае въпросътъ за повишението на наемитѣ на чиновникитѣ, които мнозина не искатъ да ги виждатъ въ мизерно положение. Ако тѣ бѣдатъ засегнати отъ измѣненията на втората алинея отъ настоящия законопроектъ, дѣто се казва, че освѣнъ сѣмействата на войници, останалитѣ да уреждатъ своитѣ наеми по общия законъ за задълженията и договоритѣ, тѣ, разбира се, отъ това ще пострадатъ много, а заедно съ тѣхъ, допушамъ, и нѣкои работници и служащи, които очакватъ прѣхраната си отъ своитѣ малки заплати, но за тѣхъ може да се създаде друго едно положение, което да урегулира малко положението.

Чл. 1 отъ гласуваня миналата година на 10 мартъ законъ гласи: (Чете) „Сроковетѣ на всички договори за наемъ на здания, сключени прѣди или слѣдъ 10 септемврий 1915 г., се продължаватъ по право въ полза на наемателя до три мѣсеца слѣдъ общата демобилизация“. Сега тукъ, при поставяне думата „здания“, на това обширно понятие, въ чл. 1 на този законопроектъ се е изхождало сигурно отъ съображението, че наемателитѣ на здания прѣзъ врѣме на война, въобщо на всички здания, освѣнъ че не могатъ да се справятъ съ наемитѣ, сключени по-рано по договори, но даже не ще иматъ какъвъ-годъ приходъ за съществуване отъ занимаванитѣ отъ тѣхъ занятия или търговия. Не може да има друго съображение, защото въ противенъ случай щѣше да се прокара едно разграничение между отдѣлнитѣ значения, които има това понятие, тая дума „здания“. Та тукъ, въ този членъ отъ законопроекта, не сѣ вземени даже прѣдъ видъ разнитѣ категории наематели. Тѣ биватъ два вида: или военнослужащи, или пъкъ свободни отъ задължението да служатъ въ редоветѣ на армията. Положението на първия видъ, първата категория наематели, сѣ изключение, както казахъ, на чиновникитѣ, чието положение трѣбва да се поправи — което азъ ще настоя въ комисията — както и на нѣкои работници и служащи, но всички други — това трѣбва да се признае — отъ началото на войната и досега иматъ възможность да упражняватъ свободно своята търговия или занятие и ние сме свидѣтели всѣки день, че такива хора удвоиха, утроиха капиталитѣ си, а нѣкои натрупахъ голѣми капитали, станаха богаташи и продължаватъ още да печелятъ. Другъ е въпросътъ за военнослужащитѣ въ тила и на фронта, които сѣ отдалечени отъ своето мѣстожителство. Но, ако тѣ не могатъ да търгуватъ въ наетитѣ отъ тѣхъ по-рано дюкани, хотели, магазини и т. н., това го вършатъ тѣхнитѣ сѣмейства, освѣнъ ако военнослужащиятъ не упражнява нѣкое специално занятие, което не се подава на упражнение отъ нѣкой членъ отъ неговото сѣмейство; тогава би

трѣбвало и първият, който упражнява специално занятие, и вторият, който държи магазин или дюкянъ, да ги затворятъ, обаче, вмѣсто да бждатъ затворени, по-добъръ би било, както се иска съ настоящия законопроектъ, да бждатъ отдадени на други, да се ползватъ такива, които се нуждаятъ. Та думата „здания“ е обширно понятие; то съдържа, то включва въ себе си разни дружествени заведения, разни банки и хотели, жилища, послѣ воденици, складове и т. н., значи всѣкакъвъ видъ покрити стежания. Новото измѣнение на чл. 1 цѣли главно да се облекчатъ наемитѣ само на военнослужащитѣ, чиито сѣмейства живѣятъ въ наети здания, но които се употребяватъ само за живѣне, но не и за търговия, защото нѣма никакъвъ смисълъ, ако чрѣзъ търговията увеличаватъ своитѣ капитали, а отъ друга страна заставятъ притежателитѣ на здания, на локали да търпятъ лишения и да бждатъ обвързани отъ нѣкакъвъ законъ, който нѣма нищо общо съ създаденитѣ сега условия, които сж наложили измѣнението на много други закони. Съ този законъ се иска такива наеми на здания да се уреждатъ съгласно общия законъ за задълженията и договоритѣ.

Въ втората алинея на първия членъ на това измѣнение е казано: (Чете) „Правоотношенията на всички други лица се уреждатъ отъ общия законъ за задълженията и договоритѣ“. Наистина, тукъ може да се мисли и да се допуска, че влизатъ разнитѣ чиновници, служащи, работници и т. н., въобще всички други категории отъ обществото. Затова азъ именно искамъ законопроектътъ да mine въ комисията, за да може да се намѣри нѣкакъвъ си модусъ, да се урегулира положението на чиновницитѣ, мизерното положение на които не се желае отъ никого и да си остане за тѣхъ чл. 5 отъ стария законъ, който доста закриля тѣхнитѣ интереси. Тамъ е казано, че тѣ трѣбва да плащатъ наема съгласно размѣра на получаваната заплата; нека той да си остане въ сила.

Слѣдъ първата алинея на чл. 4, въ която се прѣдвижда едно наказание до тримѣсеченъ затворъ и до 500 л. глоба за наемодавецитѣ или собственицитѣ, които съ цѣль да изгонятъ наемателитѣ извършватъ нѣкои дѣйствия, азъ искамъ да се прибави втора алинея, че (Чете) „съ сжщото наказание се наказватъ и наемателитѣ, които поврждатъ наетитѣ здания“. Азъ мисля, че е справедливо да не бжде така едностранчиво засегната само едната страна, а това задължение да бжде еднакво, както спрѣмо собственицитѣ наемодатели, така и спрѣмо наемателитѣ. Защото, ако може да се допусне, че собственицитѣ или наемодавецѣтъ може съ умисълъ да направи нѣщо — водата да спре или друго — за да изгони наемателя, може и наемателътъ съ умисълъ да направи нѣщо въ зданието.

Г. Поповъ: Какъвъ умисълъ? Кой прѣчи на наемателя да напустне къщата, та да вземе да поврѣди нѣщо въ нея?

С. Дойчиновъ: Наемателитѣ сж свършено свободни, а наемодателитѣ не.

А. Садразановъ: (Къмъ Г. Поповъ) Та сега такъвъ наемателъ не може ли да понесе сжщото наказание, както го понасятъ собственицитѣ или наемодателитѣ, които, както се мълви тукъ въ София, умишлено нанасяли поврѣди съ цѣль да изгонятъ наемателитѣ? Азъ искамъ да се намѣри едно право разрѣшение на въпроса, а именно сжщото да бжде и за наемателитѣ. Ако собственицитѣ ималъ нѣкакъвъ интересъ да направи поврѣда на своето здание, защо пъкъ наемателътъ, който живѣе въ чуждо здание, който нѣма нищо общо съ него, да нѣма сжщия умисълъ да нанесе поврѣди? Ако се приеме настоящиятъ законопроектъ, то тази алинея отъ стария законъ си губи значението, защото ако наемитѣ остане да се уреждатъ по общия законъ за задълженията и договоритѣ, ще остане собственицитѣ и наемателитѣ да уреждатъ отношенията си по отдѣлнитѣ клаузи въ своитѣ договори.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Затуй не се тури това въ първия законъ.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: (Къмъ А. Садразановъ) Не сте ли съгласни да си оттеглите законопроекта?

А. Садразановъ: Ако отъ този законъ настѣпятъ такива аномалии, каквито прѣдполагате, тогава вие можете да внесете друго прѣдложение.

К. Лулчевъ: Не ще има врѣме тогава.

А. Садразановъ: Дали ще има увеличение на наемитѣ или не, не знамъ, но азъ искамъ да прокарамъ едно разграничение между тѣзи двѣ категории наематели.

К. Лулчевъ и Г. Поповъ: (Възразяватъ)

Прѣседателътъ: Г. Поповъ! Вие говорихте, оставете сега ораторътъ да говори.

А. Садразановъ: И така, г. г. народни прѣдставители, азъ вѣрвамъ, че ако по такъвъ начинъ се разграничатъ военнослужащитѣ, за които изключително би трѣбвало да бжде внесенъ този законопроектъ миналата година, отъ другитѣ свободни, останали при своитѣ сѣмейства, ще се внесе още по-голѣмо успокоение въ военнослужащитѣ, чиито сѣмейства живѣятъ въ чужди жилища, и моля да гласувате законопроекта. По такъвъ начинъ ще се избѣгнатъ и много излишни работи, съ които се занимаватъ мировитѣ сѣдилища по този въпросъ. Както чувамъ отъ нѣкъ, оплакватъ се всички, и поради това недоразумѣние между еднитѣ и другитѣ се създаватъ излишни работи въ мировитѣ сѣдилища.

Отъ дѣсницата: Да се гласува.

Прѣседателътъ: Има думата г. Андрей Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ: Прѣди мене е записанъ г. Дойчиновъ, ако се откаже той, ще говоря азъ.

С. Дойчиновъ: Нѣма да се откажа.

Прѣседателътъ: Има думата г. Стефанъ Дойчиновъ.

С. Дойчиновъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Взехъ думата по този законопроектъ, за да кажа и азъ нѣколко мисли по него, безъ да се страхувамъ отъ туй, че ще бжде считанъ за нѣкакъвъ реакционеръ или неприятелъ на ония широки маси, за които народниятъ прѣдставителъ г. Поповъ и други нѣкои тѣй плачатъ и политика правятъ. За мене има само едно рѣководяще начало по този въпросъ — то е на първо мѣсто справедливостта, която трѣбва да рѣководи Народното събрание при разрѣшението на единъ въпросъ отъ такъвъ социаленъ характеръ, и на второ мѣсто обективното разсуждение. Трѣбваше, наистина, да се сложи този законопроектъ тукъ въ форма на прѣдложение отъ единъ нашъ другаръ, за да се изкажатъ всички групи, и мнозина отъ тия, които се изказаха, се обявиха противъ това прѣдложение. То не трѣбва, казватъ, да се приеме, защото ще се развали редътъ, ще изложимъ цѣла една маса население на гонитбата на домопритежателитѣ. Защо не трѣбва да бжде прието, не трѣбва да бжде поставено? Защото домопритежателитѣ сж хора богати, а наемателитѣ сж хора сиромаси. Домопритежателитѣ притежаватъ четири стѣни и стаи между тѣхъ, а наемателитѣ не притежаватъ такива работи. Слѣдователно, на главата на домопритежателя можемъ да сторимъ всичко: и цѣлата тежестъ на държавата, и данѣнитѣ, и лихвитѣ, и за негова смѣтка да му тикнемъ вътрѣ наемателя, да му органичимъ правото да получава по-голѣмъ приходъ — можемъ всичко да направимъ, и защо? Защото той е собственикъ, а наемателътъ, понеже нѣма четири стѣни, по принципъ е бѣденъ и, слѣдователно, трѣбва да се фаворизира.

И друго гледище се застъпва. Понеже наемодателътъ — като че всички наемодатели влизатъ въ това число — е осигуренъ, то, ако зачекнемъ сѣмействата на наемателитѣ, съ това ние обезпокояваме всички войници наематели на фронта. Наемодателитѣ не сж войници на фронта! Г-да! Когато се говори по единъ въпросъ отъ такова социално значение, една може да бжде само рѣководящата мисль на Народното събрание — това е висшата справедливостъ. Тази висша справедливостъ, обаче, не излѣзе на тая сцена отъ рѣчитѣ на г. г. ораторитѣ и азъ, като софийски народенъ прѣдставителъ — понеже законопроектътъ има и локално значение — държейки еднакво за интереситѣ на наемателитѣ, съмъ длъженъ да кажа нѣколко думи въ полза на ония, които искатъ отъ Народното събрание една защита на своитѣ интереси. Наемодателътъ като че е станалъ синонимъ на единъ подтисникъ на широкитѣ маси въ България. Това е мисльта, която прокаратъ тукъ (Сочи крайната лѣвица), и мисльта не за друго, а съ цѣль да се демагогствува, да слѣдваме своитѣ принципи на борба противъ всичко онова, което притежава нѣщо или нѣкакъвъ покривъ въ България. Това могатъ да го говорятъ тѣсни и широки социа-

листи, защото имат една и съща цѣль — колкото по-скоро осиромашеят хората, толкова редоветъ на пролетарията се засилват, толкова по-добре за пролетарията, а толкова по-зле за буржоазията. Но това не може да се говори въ едно Народно събрание, когато се разисква сериозно.

Какъ стоятъ въпроситѣ, г-да? Ние гласувахме единъ законъ за наемитѣ на зданията въ миналата сесия по предложение на г. военния министъръ. Съ този законъ се цѣлѣше не да се реформира животътъ, не да се наложи едно право или единъ законъ или едно ограничение на правото на разполагане съ своята собственост, но да се запази до известна степенъ спокойствието на сѣмействата на войницитѣ, които сѣ на фронта, сир., на наемателитѣ, на войничкитѣ сѣмейства. Това се цѣлѣше. Отъ тукъ се изпрати този законъ въ комисията. Въ последната господата, които разсѣждаха по този законъ — ще си позволя даже това — по разни съображения, едни умишлено, други по непознаване добръ на въпроса, го разискваха и приложиха не само за жилищата на войничкитѣ сѣмейства, не само за жилищата на всички живущи, но го приложиха, разшириха за всички търговски заведения, за всички кантори, за всички кръчми, ако щете, за цѣлия поминѣкъ въ София. И какво съдържа този законъ? Съдържа, първо, едно ограничение: до три мѣсеца слѣдъ демобилизацията договоритѣ по право продължаватъ; тѣ не могатъ, и срочни да сѣ, да се разтурятъ; този господинъ, който се е нанесълъ, ще живѣе дотогава; слѣдователно, наемателитѣ не могатъ да се изваждатъ по принципъ. Второ: не могатъ да се увеличаватъ наемитѣ — уговоренъ единъ път наемътъ на това помѣщение, не може да се увеличава. Третото условие: ако нѣкой наемодателъ поиска да излѣзе отъ тѣзи рамки или по недоразумѣние не се споразумѣе съ своитѣ наематели, веднага му прѣдвиждатъ една наказателна клауза. Понеже при гласуването на закона се изтъкна и отъ мене, и отъ г. Фаденхехтъ известна несправедливостъ въ туй отношение, направи се едно разграничение за наемитѣ въ чл. 5 на сега съществуващия законъ: кой да плаща и кой да не плаща. И днесъ единъ наемателъ може да бѣде изваденъ отъ сѣдилищата само по двѣ съображения: първо, ако докажете по най-категориченъ начинъ, че не е полагалъ грижи на добъръ домакинъ при стопанисване на имота, че го е развалил, счупилъ и че не го е употребявалъ за цѣлѣта, и, второ, ако докажете, че той човѣкъ, подлежайки на плащане, не е платилъ. Но за да докажете, че е подлежалъ на плащане, трѣбва да докажете, че е ималъ доходъ въ размѣръ по-голямъ отъ 200 л. При това положение фактически наемодателитѣ сѣ поставени въ положението наистина да бѣдатъ тѣхнитѣ имоти прѣдоставени на пълното ползуване отъ други хора. Тѣ не сѣ поставени въ положение да могатъ поне отчасти свободно да разполагатъ съ своитѣ собствени имоти. Има едно пълно ограничение на собствеността, ако щете. Но туй не е важно, защото наемодателтъ може да прѣхвърли собствеността.

Има, обаче, другъ единъ въпросъ отъ практическо и социално гледище. Този законъ е ли справедливъ? Виждамъ, че у всички партии тукъ безъ разлика има едно настроение подъ впечатлението на аргументитѣ, изтъкнати отъ лѣво, че този законъ не трѣбва да види бѣлъ свѣтъ, не трѣбва да го побарваме. Едни се водятъ отъ съображението: „Наемодателтъ може и мене да изхвърли“, други се водятъ отъ съображението: „Що ми трѣбва — то е въпросъ локаленъ за София, Пловдивъ, Русе и нѣкои по-голямъ градове“, трети отъ свои съображения и четвърти отъ съображението: „Ехъ, кой го е внесълъ — Садразановъ!“ Г-да! Трѣбва да се погледне сериозно. Този въпросъ има много важна страна и тази страна е слѣдната. За да се изтъкне несправедливостта, която ние сме извършили и която ние ще трѣбва да поправимъ съ сега съществуващия законъ, достатъчно е да напомнимъ слѣдното. Поскъпването на живота върви форсирано. Това никой не отрича и нѣма нужда да ви привеждамъ доказателства за това. По силата на тия обстоятелства вие, г. г. народни прѣдставители, всички до единъ, отъ лѣво и отъ дѣсно, даже и по мое предложение въ нѣкои случаи, увеличихте заплатитѣ не по бюджетъ, но дадохте една пета на чиновницитѣ, дадохме плюсъ това добавъчно на всички държавни служители, разширихме това право и върху общинскитѣ служители, вчера гласувахме 120 милиона лева допълнителенъ кредитъ къмъ свръхсметния кредитъ, за да увеличимъ добавъчното на чиновницитѣ и пенсионеритѣ, и всичко това го вършимъ все по едно съображение — защото животътъ върви, налага, и ние трѣбва да запазимъ съществуването на нашата нация при тия обстоятелства,

да излѣзе къмъ единъ край, и, безспорно, това е едно справедливо начало. Но никой отъ насъ не е помислилъ и не е желалъ да си даде добра смѣтка за положението на ония домопритежатели, които не сѣ едно, не сѣ двѣ, а сѣ редъ заявления, сѣ редъ петиции се обърнаха къмъ Народно събрание, къмъ прѣдседателството и заявяваха: „Г-да! Вие сте сѣднитѣ на социалния, на общественъ животъ въ България. Вие, най-послѣ, ще грѣбва да дадете правосѣдие и на насъ, и нашитѣ интереси ще трѣбва да вземете прѣдъ видъ. Вие законодателствувате, сѣ вашитѣ законни мѣрки наложихте единъ режимъ, непоносимъ за насъ, домопритежателитѣ, въ София“. Защо? Първо, защото не всички домопритежатели, г. г. народни прѣдставители, въ София сѣ богати. Вие го знаете това много добръ. Идете въ Българската народна банка и ще видите, че отъ 36 хиляди къщи въ София 30 хиляди сѣ направени съ дългъ къмъ банката. Това е единъ фактъ — идете да го проверите. Това е въ отговоръ на г. Попова, който казва, че тия хора по принципъ сѣ богати, и, щомъ като е така, нѣма какво да ги жалимъ. Второ, отъ тия 36 хиляди къщи само четири хиляди и нѣколко стотини сѣ къщи, които не се даватъ подъ наемъ. Като изключите двѣ хиляди къщи, които се притежаватъ отъ сравнително по-остоятелни хора, въ които влизатъ и хотелитѣ, всички останали сѣ построени отъ хора срѣдна рѣжа, отъ бивши чиновници, които сѣ икономисвали отъ залъка си, купили сѣ малко мѣсто и сѣ застроили къща съ дългъ на банката. Въ банката лихвитѣ текатъ.

А. Ляпчевъ: Но не се увеличаватъ.

С. Дойчиновъ: Да, върно е, че не се увеличаватъ. „Моториумъ“, казватъ, „има, нѣма да ги плащатъ“. Върно е, че сега може да не ги платятъ, но това не значи, че нѣма да ги плащатъ; тѣ сѣ дължни да ги платятъ и ще ги платятъ по закона. Това е едно. Второ, данъцитѣ на тѣхъ не се прощаватъ и първитѣ червени листове на тѣхнитѣ врати ще се залѣпятъ. Трето, тия хора искатъ да живѣятъ. Добръ, когато вие признавате, г. г. народни прѣдставители, че вслѣдствие на тежкитѣ условия на живота, за чиновницитѣ е непоносимо, за бѣднитѣ хора е непоносимо, за войничкитѣ сѣмейства е непоносимо, че държавата трѣбва да се притече всестранно съ разни помощи, по разни начини, защото тѣхнитѣ нормални приходи сѣ недостатъчни, защо не допускате, че и срѣдствата на човѣкъ, който има що-годѣ приходи за живѣне, сѣ недостатъчни? Съ какво право вие, г. г. народни прѣдставители, ще хвърлите 30 хиляди сѣмейства на домопритежатели въ София, които сѣ на брой около 100 хиляди члена, въ една мизерия такава, каквато никой не понася? Ще ви посоча факти, г. Ляпчевъ, и ще видите, че Вашето отношение къмъ законопроекта дава доказателства, че вие дѣйствително не познавате добръ въпроса.

А. Ляпчевъ: Познавамъ добръ въпроса.

С. Дойчиновъ: София има повече отъ 180 хиляди обитатели.

А. Ляпчевъ: Въ София има 116 хиляди хора, които получаватъ хлѣбъ. Повече не.

С. Дойчиновъ: 180 хиляди хлѣба се раздаватъ въ София, съ армията и всички учрѣждения.

А. Ляпчевъ: Армията е друго. 116 хиляди книжки за хлѣбъ има.

С. Дойчиновъ: Добръ, нека Ви направя концесия. Нека кажемъ 60 хиляди къщи, по двама души въ къща. Вие, като народни прѣдставители, въ право ли сте да кажете: всички имате право да живѣте и когато условията на живота наложиха едно поскъпване, но вие, домопритежателитѣ, нѣмате право да увеличавате приходитѣ си, защото сте имали нещастие да бѣдете глупави хора, които загубватъ капитали, заложили въ земенна рента, и намѣсто да търгувате вие, днесъ хората търгуватъ въ вашитѣ кантори, които сте направили въ дългъ на банкитѣ. На какво основание вие ще отречете това тѣхно право и свързвате живота имъ? Дѣ е социалната справедливостъ въ дадения случай? Никаква социална правда нѣма тукъ. Но, г. г. народни прѣдставители, когато говоря това, дълженъ съмъ да ви посоча и факти. Мнозина отъ васъ сѣ наклонни или убѣдени въ това, което азъ казвамъ, но може би ще гласуватъ противъ законопроекта по съображението: „Хайде да не размѣтваме умоветѣ въ бѣдната класа, да нѣма роптания“.

Азъ не зная, дали такова съображение може да бжде сериозно, но, най-послѣ, това е субективенъ мотивъ — всѣки народенъ прѣдставителъ може да гласува, както намѣри за добръ, но прѣдъ мене, като адвокатъ и като народенъ прѣдставителъ въ София, се явиха домопритежатели, които рисуваха своето положение повече отъ плачевно. Ще ви кажа слѣдния фактъ. Една жена вдовица въ София, която има четирима синове въ редоветѣ на войската и отъ тия четирима синове двама сж женени и иматъ сѣмейства, живѣе само отъ наемитѣ и нѣма никакви други приходи. Наемателитѣ сж се намѣстили въ кѣщитѣ, полагатъ грижи на добри домакини, сѣдятъ, не плащатъ, споредъ закона за мораториума, защото вие забравяте, че край закона за наемитѣ има и законъ за мораториума. Тая жена е сж многочленно сѣмейство, иде при менъ и ми заявява: „Моля Ви се, г. Дойчиновъ, ще ми направите едно заявление, за труда послѣ ще вземете паритѣ“. — За какво искате заявление? — „Да направя втора ипотека на имота си“. — Добръ, ама банката не приема ипотека. Тя ми казва: „Ама азъ не мога да живѣя отъ наемитѣ, защото въ мирно врѣме получавахъ 600 л., а сега 6 пари не получавамъ“. (А. Ляпчевъ излиза отъ залата) Г. Ляпчевъ! Недѣйте бѣга. Има и други факти. Всичко това рисува едно, че ние поставихме тия хора при тежко положение. Но има други наематели, които си плащатъ редовно наема, но го плащатъ въ размѣръ, който е уговоренъ прѣди мобилизацията. Отъ наема въ този размѣръ нѣкои скромни чиновници, които сж икономисали да направятъ кѣща, живѣятъ. Ако иматъ пенсия, добръ, това е щастие. Но ако нѣматъ? Виждате какви сж условията на живота въ София. Тия хора, които сж си вложили паритѣ въ здания, очакватъ да живѣятъ отъ наемитѣ, и какво излиза? Че нѣматъ право да увеличаватъ наема, когато вие признавате, че всичко е десетократно поскѣпнало и увеличихте срѣдствата на всички наематели подъ разни форми. Съ какво право, на какво основание казвате на наемодателитѣ: нѣмате право поне съ 10% да увеличите? По принципъ никой отъ васъ, никой човѣкъ въ свѣта не може и не трѣбва да откаже правото на едно малко увеличение. Другъ е въпросъ, какво процентно увеличение може да се допусне. Не съмъ партизанинъ на чрѣзмѣрно увеличение, защото туй, което виждаме, за менъ е аномално. Въ всѣки случай, ако считате, че прѣдложението на г. Садразанова е непълно и неоснователно, това не значи, че е безпрѣдметно, че не заслужава да се приеме дори на първо четене.

К. Лулчевъ: Има едно заявление отъ единъ* депутатъ, съ което признава, че е безпрѣдметенъ.

С. Дойчиновъ: То не е безпрѣдметно, може да отиде въ комисията и да си каже Народното събрание думата. Ако щете, може да приемемъ и слѣдното: да нѣматъ право наемодателитѣ да изваждатъ наемателитѣ, но да имъ увеличатъ наемитѣ съ 20% — и това е справедливо — за да дадете възможност на хората да живѣятъ, защото и наемодателитѣ сж граждани.

П. Паскалевъ: При днешната скѣпотия, 20% може ли да ги спаси?

С. Дойчиновъ: Ние дадохме на чиновникитѣ повече отъ 20%.

П. Паскалевъ: Значи, чиновникътъ ще даде всичкото увеличение, което му дадохме, за наемъ.

С. Дойчиновъ: Наемодателътъ ли е длъженъ да тегли мизерия заради него? Добръ, тогава съгласенъ съмъ да приемемъ туй положение: за дребнитѣ чиновници и за всички бѣдни държавата да плаща, но вие по никой начинъ не бива и не можете въ името на висшата справедливостъ да хвърлите тежестта отъ войната върху гърба на една класа въ България, наречена наемодатели.

П. Паскалевъ: Тѣхнитѣ имоти станаха десетъ пѣти поскѣпи и всички сж богати.

С. Дойчиновъ: Тѣхнитѣ имоти може да сж поскѣпнали, това се дължи на евтинията на парата, но имотитѣ не се ядатъ и цѣлѣта на Народното събрание не е да ги застави да продадатъ имотитѣ си, а да ги запазятъ. Въ това отношение вие не можете да говорите, защото вѣроятно законътъ не Ви е засегналъ.

П. Паскалевъ: А Васъ Ви е засегналъ.

С. Дойчиновъ: Азъ не съмъ пострадалъ въ това отношение, за да говоря про domo sua, но тия, които говориха, говориха про domo sua. Но вие казвате: ще обезпокоимъ наемателитѣ войници на фронта. Прѣкрасно, г-да. Вие се боите да не обезпокоите войницитѣ на фронта съ едно увеличение на наемитѣ, но на какво основание безпокоите домопритежатели войници, които наредъ съ наемателитѣ лежатъ въ окопа и бранятъ тая България? Дѣ е справедливостта? Не можете да противопоставите освѣнъ само едно съображение: по-хубаво така, отколкото иначе; по-хубаво моята кожа да не изгори, каквото ще да става съ другитѣ. Това е несправедливо, това е непозволено, и азъ, като софийски жителъ, който съмъ ходилъ и въ мировитѣ сѣдилища, и въ окръжния сѣдъ, и който съмъ врѣлъ и кипѣлъ навсѣкъдѣ, къдѣто тая несправедливостъ излиза на сцената, бѣхъ длъженъ да ви кажа тия нѣколко мисли. Хайде да речемъ, че това не можемъ да приемемъ за жилищата, защото може да изгонятъ наемателитѣ и ще се създаде едно тежко положение, но на какво основание вързвате рѣцетѣ на домопритежатели, за да уредятъ свободно своитѣ правови отношения съ търговцитѣ, съ държателитѣ на дюкяни, кръчми, прѣдприемачески кантори? Банки и акционерни дружества сж се настанили въ нѣкои кѣщи отъ по-рано, и печелятъ десетократно. На какво основание ще кажете на домопритежатели: нѣматъ право вие да живѣте, ще живѣе другъ на ваша смѣтка? Справедливо ли е? Да кажемъ, че нѣкой плаща 60 л. за единъ дюкянъ и отишълъ войникъ, оставилъ жена, оставилъ дѣца, оставилъ момчета чираци, развива една работа, която му донася 10 пѣти по-голямъ печалба, отколкото въ мирно врѣме. Случва се войникъ, който се връща отъ фронта, да намира, вслѣдствие на търговията въ чуждия дюкянъ, десетки хиляди лева. И този войникъ сега живѣе, печели въ кѣщата на домопритежателя, експлоатира неговия имотъ и домопритежателятъ нѣмалъ право да му поиска едно малко увеличение на наема на дюкяна, нѣмалъ право да му каже: „Г-не, освободете ми дюкяна за моя собствена нужда“. Питамъ ви, дѣ е справедливостта? Отъ нашия законъ излиза туй положение, че ние, Народното събрание, поставихме домопритежатели спрѣмо наемателитѣ въ положението на побѣдени, и вмѣсто социална справедливостъ, ние докарахме тъкмо това, къмъ което винаги сж се стремили крайнитѣ течения — единъ анархизъмъ, при който виждаме една класа да се счита побѣдена отъ друга. Азъ, безъ да се страхувамъ отъ каквито и да е упрѣци, при наличността на тия силни аргументи, които сжществуватъ, заявявамъ, че ще гласувамъ за туй прѣдложение да отиде въ комисията и тамъ може да се разшири. Ако щете, може да допуснемъ едно малко увеличение, но сѣ трѣбва да се допусне. Може да допуснемъ, ако щете, за жилищата едно, малко увеличение, единъ процентъ, отъ който да не се излиза, но за дюкянитѣ, кръчмитѣ, свободнитѣ търговски заведения, канторитѣ, които сж мѣсто за голѣми печалби и които станаха причина да изпъкнатъ милионери на чуждѣ гърбъ и експлоатиратъ тѣзи имоти, азъ мисля, че висшата справедливостъ налага да приемете това прѣдложение. Тия хора трѣбва да ги извадимъ отъ фаворизацията на закона, както е сега. Азъ може да ви цитирамъ даже заявления на адвокати, както и една молба отъ адвоката Владимиръ Недѣлевъ отъ градъ Пловдивъ, за да не смѣтате, че въпросътъ е локаленъ. Тия заявления съдържатъ сжщитѣ тия мотиви.

По всички тия мотиви и съображения азъ ще гласувамъ за прѣдложението и моля Народното събрание безъ да се страхува, че ще извърши единъ актъ на несправедливостъ, да изпрати това прѣдложение въ комисията и тя да се занимае съ него. Има изказани мнѣния отъ нѣкаква си самозвана комисия въ Софийската община, има единъ протоколъ на сжщата комисия, който подчертава тази несправедливостъ, въ която сж поставени домопритежатели, има особени мнѣния, които всички заедно можемъ да проучимъ. Защо Народното събрание смѣта, че е безпрѣдметно това прѣдложение? Ако на насъ ни се даде поводъ отъ прѣдложението на г. Досева за измѣнение на единъ членъ отъ закона за пенситѣ да създадемъ цѣлъ законъ и да подобримъ положението на пенсионеритѣ, защо намирате, че не може да се изпрати това прѣдложение въ комисията и да се обсъди? Всѣки единъ въпросъ, г. г. народни прѣдставители, който се повдига въ Камарата, е отражение на едно обществено проявление, това обществено проявление трѣбва да бжде проучено сериозно, и то особено когато засѣга една толкова голѣма класа отъ народа. А единъ пѣтъ сложенъ този въпросъ, длъжно е Народното събрание въ неговата комисия да го

прѣгледа, да не се страхува, че нѣкои народни прѣдставители, които държатъ кѣщи подъ наемъ, ще бѣдатъ утрѣ изхвърлени. За това има цѣръ — нѣма да позволимъ крайни апетити да се развиятъ, но не трѣбва да оставяме хората да теглятъ мизерия, защото наемодателитѣ въ София война не водятъ, а война води България.

Прѣседателъ: По законопроекта има още нѣколко души народни прѣдставители да говорятъ. Понеже врѣмето е доста напѣднало, затуй ще трѣбва да се отложи въпросътъ за слѣдующето засѣдание.

Най-напѣдъ да ви кажа, г-да, че има заявления отъ мнозина народни прѣдставители, че искатъ да заговѣватъ и молятъ засѣданието, вмѣсто въ понеделникъ, да бѣде въ срѣда, за да могатъ да се върнатъ. Ако сте съгласни съ туй искане, вдигнете си ржката. Мнозинство.

С. Костурковъ: Кворумъ нѣма.

Нѣкой отъ дѣсницата: Защо за такива дребни работи повдигате въпросъ? Толкозъ педанти недѣйте става.

П. Лисевъ: Г. Костурковъ е софиянецъ, затова.

Прѣседателъ: Нека си идатъ хората и пакъ ще дойдатъ.

Ще опрѣдѣлимъ дневния редъ за идущето засѣдание, което ще бѣде въ срѣда.

С. Костурковъ: Дожаждате въ 4 часа, въ 4½ започватъ работа и работите до 7½ ч. Срамота е.

Прѣседателъ: Къмъ останалитѣ точки отъ днешния дневенъ редъ ще се прибави първо четене на законопроектитѣ: а) за продължение дѣйствието на закона за плащане дневни пари на държавнитѣ служители въ новитѣ земи и за разрѣшаване сврѣхсмѣтенъ кредитъ на сума 6.275.000 л.; б) за разрѣшаване на Хасковската градска община да сключи заемъ на сума 240 хиляди лева; слѣдъ това ще се прибавятъ прѣдложенията: а) за одобрение XVI-то постановление на Министерския съвѣтъ отъ 9 ноември 1917 г., протоколъ № 49, касателно даденитѣ 600 хиляди лева отъ кредита за военни нужди, за помощъ на бѣжанцитѣ отъ фронта; б) отъ троянския народенъ прѣдставителъ г. Христо Марковски по отпущане заплата отъ деня на назначението имъ на всички учители, които сж назначени слѣдъ мобилизацията и в) за одобрение указитѣ за разрѣшенитѣ прѣзъ 1917 г. съ постановления на Министерския съвѣтъ, съгласно чл. 126 отъ конституцията, сврѣхсмѣтни кредити.

Д. Теневъ: Да се тури на дневенъ редъ прѣдложението за обезщетяване селскитѣ стопанства.

С. Костурковъ: Утрѣ ще дойде 28 мартъ и нѣма да минатъ онѣзи законопроекти и прѣдложения, които сж направени тукъ.

Прѣседателъ: Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 7 ч. 50 м. вечеръта)

Прѣседателъ: Д-ръ Д. К. ВАЧОВЪ

Подпрѣседателъ: Д-ръ И. МОМЧИЛОВЪ

Секретаръ: М. ЗЕЛКОВЪ

Началникъ на Стенографското бюро: Т. ГЪЛЖБОВЪ